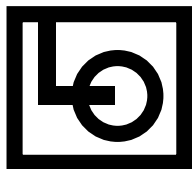

Ekonomiska utsikter

LO-ekonomerna utger
sedan 1947 en konjunkturrapport. Den
kommer ut två gånger om året, vår och höst.
Detta är 2003 års vårprognos.

Vid frågor om innehållet, ring
LARS ERNSÄTER på tel: 08-796 27 44.

Manusstopp: 2003-03-13

LO 03.03 4.000
ISBN 91-566-1966-9

Innehåll

EKONOMISKA UTSIKTER, Våren 2003

KAPITEL	SIDAN
1 Sammanfattning	3
2 Konjunkturprognos	6
BILAGA: Tabeller och diagram	20
3 Inte om. Utan vad och hur?	28

TABELLER	Sida	DIAGRAM	Sida
1.1 Försörjningsbalans och nyckeltal	5	2.6 Bruttoinvesteringar	13
2.1 BNP	6	2.7 Privat konsumtion	14
2.2 Försörjningsbalans	10	2.8 Hushållssektorns förmögenhetsvärden	14
2.3 Export och import av varor	12	2.9 Produktivitet	15
2.4 Investeringar	13	2.10 Sysselsättningsgrad 20-64år	16
2.5 Disponibel inkomst och privat konsumtion	14	2.11 Sjukfrånvaro	17
2.6 Arbetsmarknadsläget	16	2.12 Arbetskraften	17
2.7 Genomsnittlig arbetad tid	17	2.13 Antalet utrikes födda i arbetskraften	18
2.8 Löneökningar	18	2.14 Utveckling av sysselsättning och löner	18
2.9 Lönekostnadsökningar	18	2.15 KPI	19
2.10 Bidrag till prisökningen	19	2.16 BNP-tillväxt inom OECD	23
2.11 BNP inom OECD-området	20	2.17 Arbetslöshet	23
2.12 Konsumentpriser	20	2.18 Brentolja	23
2.13 Arbetslöshet i procent av arbetskraften	20	2.19 Svenska växelkursen	23
2.14 Lönekostnadsutveckling i näringslivet	21	2.20 RULC på exportmarknaden 65-04	23
2.15 Försörjningsbalans	20	2.21 Orderingång exportmarknaden	23
2.16 Svensk industris relativa kostnadsläge på exportmarknaden	21	2.22 Terms of trade	24
2.17 Bytesbalansen	22	2.23 Handel med varor	24
2.18 Totala investeringar	22	2.24 Bostadsinvesteringar	24
2.19 Löner, priser och privat konsumtion	22	2.25 Industriinvesteringar	24
2.20 Produktion inom olika sektorer	22	2.26 Övrigt näringsliv investeringar	24
2.21 Arbetsproduktivitet	22	2.27 Ekonomins lagerstock	24
2.22 Sysselsättningen enligt NR	22	2.28 BNP och real disponibel inkomst	25
2.23 Arbetsmarknadsläget	22	2.29 Sparkvot	25
3.1 Produktivitet per sysselsatt beroende på sektor 1987-1995	29	2.30 Industriproduktionen	25
3.2 Golv blir genomsnitt	32	2.31 Produktion övrigt näringsliv	25
		2.32 Byggnadsproduktionen	25
		2.33 Bruttovinstandel i näringslivet	25
		2.34 Arbetade timmar	26
		2.35 Totalt utbud och sysselsättning	26
		2.36 Arbetskraftsdeltagande	26
		2.37 Arbetslöshet	26
		2.38 Personalomsättning i privata sektorn	26
		2.39 Sveriges Phillipskurva	26
		2.40 Lönekostnadsökning 2002, arbetare/tjänstemän ..	27
DIAGRAM	Sida		
2.1 Växelkurs mot dollar	10		
2.2 Svensk växelkurs mot exportkonkurrenter	10		
2.3 BNP	10		
2.4 Årlig förändring i exportvolym	11		
2.5 RULC på exportmarknaden 99-04	11		

Sammanfattning

KONJUNKTURPROGNOSEN – EN KONJUNKTURUPPGÅNG SOM INTE VILL TA FART

Det finns en syn som säger: efter ett kort Irak-krig följer en markant, USA-ledd, global återhämtning. När osäkerheten skingras och oljepriset faller lyfter först den i grunden starka USA-ekonomin, vilket ger Europa tillväxtimpulser. Det är mer regel än undantag att makroprognoser förutspår tydlig återhämtning efter ett halvår eller så, räknat från prognostillfället.

LO-ekonomernas syn är mindre optimistisk. Problemen i den internationella ekonomin idag beror inte på Irak-konflikten, även om den spetsat till situationen. Det finns mer långsiktiga förklaringar till att konjunkturuppgången är tveksam och trög. USAs ekonomi kännetecknas av stora obalanser; till det gigantiska bytesbalansunderskottet har fogats ett växande budgetunderskott. Konsumtionen hålls tillbaka av svårigheterna att sänka ett redan lågt hushållsparande. Sviterna efter en period av ”överinvesteringar” finns kvar och gör att en mer kraftfull investeringsuppgång dröjer. I Tyskland finns strukturella problem som hämmar utvecklingen. Låga löneökningar stöder exporten men slår mot hushållsinkomster och därmed inhemsk efterfrågan. Slutsatsen är att uppgången i den internationella ekonomin kan bli långsam och riksfull.

Svensk ekonomi har under ett antal år haft ett gynnsamt läge med en framgångsrik telekomsektor, skattesänkningar och kraftigt ökande inkomster för hushållen samt en stark konkurrenskraft i spåren av svag krona. Nu slickar telekomsektorn sina sår efter en djup nedgång. Kronan stärks och hushållen bjuds skattehöjningar istället för skattelättnader. Slutsatsen är att utan stöd från en gynnsam omvärldsutveckling blir konjunkturuppgången i Sverige långsam – BNP-tillväxten beräknas bli runt 2 procent både 2003 och 2004, något under 2 i år, något över nästa år. Det ska framhållas att svensk ekonomi inte tycks lida av några påtagliga strukturella problem. Den måttliga tillväxten är ett konjunkturfenomen som kan härledas till omvärlden och krisen i telekomsektorn.

Dollarn försvagades avsevärt under förra året. Kursen mot euron i början av i år är runt 8 procent svagare än kursen ett år tillbaka. Vi antar en fortsatt dollarförsvagning, runt 5 procent mot euron, under loppet av 2003. Dollarförsvagningen antas följa av såväl mer kortsiktiga osäkerhetsfaktorer, främst Irakkonflikten, som ökad osäkerhet kring de långsiktiga tillväxtutsikterna i USA relativt de i euroområdet.

Kronans väg mot en värdering i linje med fundamentala faktorer är kopplad till dollarnedgången, men kronan förväntas också stärkas mot euron. Mot slutet av 2003 antas en euro kosta 8,80 kronor, dvs nära den centralkurs i ERM som ofta nämns som sannolik.

Vare sig exporten eller hushållens konsumtion har tillräcklig vind i seglen för att kunna lyfta den svenska konjunkturen. Exporten har att möta en medioker omvärldstillväxt och en konkurrenskraftsförsvagning med 6 respektive 4 procent i år och nästa år när kronan stärks. Det värsta ser ut att vara över för teleprodukterna men positiva bidrag till exporten väntas ligga en bit fram i tiden. Hushållens köplust väntas inte öka i en omfattning som sätter fart på konjunkturen. Stämmningsläget bland hushållen är dämpat, inkomsterna normaliseras efter rekorduppgången i fjol och hushållens förmögenhetsställning pekar inte mot ett minskat behov att spara.

För den, sedan våren 2001, stagnerande sysselsättningen väntas ingen uppgång förrän under nästa år och arbetslösheten beräknas stiga något i år. Regeringens sysselsättningsmål är långt ifrån att nås. 2004 bedöms sysselsättningsgraden landa på drygt 78 procent.

Den genomsnittliga löneökningstakten i ekonomin som helhet dämpades förra året jämfört med året innan. Noterbart är att även löneökningstakten i offentlig sektor bromsats trots en sysselsättningsuppgång. Lönerna ökade dock snabbare i offentlig än privat sektor. Löneutvecklingen var under 2002 sämre för arbetare än för tjänstemän. Därmed läggs ytterligare ett år till den trend som varit för handen sedan mitten av 1990-talet.

Denna utveckling är en källa till spänningar på arbetsmarknaden.

Den totala löneökningstakten väntas gå ner något ytterligare i år mot bakgrund av det svaga arbetsmarknadsläget. Avtalsnivån för kommunalarbetarna antas höjas något inom ramen för de omförhandlingar som nu pågår. Förra året var löneökningarna utöver avtal störst i offentlig sektor. Ett likartat förhållande väntas i år. Det är i kommunsektorn som tecken på bristsituationer och rekryteringsvårigheter finns. 2004 är ett år med nya avtal, som kommer att slutas i en situation där konjunkturuppgången inte vill ta fart och arbetslösheten stigit. Lönerna i ekonomin som helhet antas öka med 3,5 procent i uppräknad årstakt, månad för månad, under loppet av 2004, lika för alla sektorer. Framför allt i år beräknas lönekostnaderna öka väsentligt snabbare än utgående lön.

Det tycks åter vara dags för en utbudstörning att generera en temporär inflationsuppgång. Denna gång är boven de rekordhöga elpriserna och prisuppgången på olja. Dessa tillfälliga faktorer beräknas ge inflationstal runt 3 procent de närmaste månaderna. Framåt sommaren respektive under andra halvåret i år bedöms el- och oljepriset falla tillbaka.

Resursutnyttjandet i näringslivet är lågt enligt tillgängliga indikatorer och det underliggande inflationstrycket avtagande. Inflationen bedöms hamna under 2 procent 2004.

STABILISERINGSPOLITIKEN – EFTERLYSE: EFTERFRÅGESTIMULANS

Konjunkturprognosen ger bilden av en konjunkturuppgång som gått i stå. Den bästa medicinen – bättre fart i omvärlden – ligger utanför stabiliseringspolitikens räckhåll. De möjligheter som står till buds för att stimulera efterfrågan bör dock användas.

Penningpolitikens inriktning framstår som självklar. Argumenten för sänkt styrränta är starka. Det är nog så att en räntesänkning i dagsläget både är LO-ekonomernas bestämda rekommendation och en god prognos för Riksbankens agerande. Den trevande konjunkturuppgången med en svag arbetsmarknad behöver stimulansen från en räntesänkning och utrymmet finns. Inflation utsikterna på två års sikt ter sig gynnsamma. Visst kommer inflationstalen nu vara höga några månader i spåren av el- och oljeprisuppgång, men det är en tillfällig historia – en temporär

utbudstörning i likhet med den som drev upp inflationen för mindre än ett år sedan. Den underliggande tendensen för prisutvecklingen är nedåtriktad.

Till bilden hör att skillnaden mellan den svenska styrräntan och euroräntan är 1,25 procentenheter. Det finns inga bra skäl för en stor räntedifferens mot bakgrund av tendensen till konvergerande inflations- och tillväxtutsikter. Om siktet ställs in på ett inträde i växelkurssamarbetet ERM minskar utrymmet för korträntheavvikelser drastiskt.

Ser man på ränta och växelkurs sammantaget innebär den gradvis starkare kronan väsentligt stramare sk monetära förhållanden. Den sammantagna kronförstärkning i år och nästa år på nästan 10 procent som ligger i vår prognos kan sägas motsvara en styrräntehöjning på uppskattningsvis 1,5 procentenheter.

Arbetslösheten bedöms öka i år och kapacitetsutnyttjandet är lågt. Det behövs en ökning av aktiviteten i ekonomin. Därför bör styrräntan sänkas med minst en halv procentenhet för att ge ekonomin stimulans och motverka arbetslösheten.

Vi har i vår prognos ett dollarfall ned till 7,80 kronor mot slutet av i år. Det är inte uteslutet att det sker en ytterligare nedgång. En euro bedöms kosta 8,80 i slutet av 2003. Trots att produktiviteten i industrin utvecklas minst lika bra som omvärldens försvagas konkurrenskraften. Arbetskraftskostnaden per producerad enhet, mätt i gemensam valuta, bedöms sammantaget 2003 och 2004 öka 10 procent mer i svensk industri än konkurrentländernas. Det är en historiskt snabb och stark försvagning av industrins konkurrenskraft. Man får gå tillbaka till 1970-talet för att hitta år med så stark försvagning av konkurrenskraften.

Vi menar att en kronanknytning till ERM på nivå 8,80 kan vara för stark givet den dollarförsvagning som nu äger rum och givet den påtagliga dollarorienteringen av svensk industri. Trots allt är det bara en mindre del av exporten som går till EMU-området. Det är rimligare med en anknytningskurs över 9 kr i stället för den "tänkta" kursen på 8,80. Kursen krona/euro är i skrivande stund 9,27. Även en anknytning på över 9 kr kommer att leda till en konkurrenskraftsförsvagning de närmaste åren.

Finanspolitikens inriktning är betydligt mindre expansiv i år jämfört med förra året. Det blir inget fjärde

steg i kompensationen för egenavgifter i år. Utlovade takhöjningar kommer att frysa inne eller få mindre omfattning än vad som har angivits. De stimulansinslag som finns kommer från offentliga transfereringar och är främst en följd av regeländringar avseende garantipensioner. Det är inte rättvist att säga att finanspolitiken är procyklisk, men den borde – givet den svaga konjunkturen – vara starkare kontracyklisk. Restriktionen är naturligtvis budgetläget i allmänhet och utgiftstaken i synnerhet. Den nuvarande situationen är ett exempel på att marginaler för efterfrågestimulerande politik måste finnas och systemet med utgiftstak behöver därför ses över.

En prioriterad uppgift framöver är att öka sysselsättningen med 100 000 personer och nå 80 procents sysselsättningsgrad, vilket påtagligt kommer att förstärka statsfinanserna. Det kommer också att ställa stora krav på den avtalsrörelse som stundar i höst. Lönekostnadsutvecklingen måste följa den i EU-länderna, vilket ger en löneökningssnorm som kan uppskattas till 3,5 procent. Vid ett eventuellt medlemskap i EMU blir denna löneökningssnorm striktare. Då finns inga marginaler alls för avvikelser.

INTE OM. UTAN VAD OCH HUR?

Ett avsnitt i denna rapport behandlar några konsekvenser av ett EMU-medlemskap för den svenska lönebildningen. LO-ekonomerna anser att ett EMU-medlemskap kommer ställa större krav på lönebildningen. Detta beroende på att den signalfunktion för lönebildningen som riksbanken idag har försvinner och att EMU-området har ett lägre inflationsmål än Sverige.

ECBs inflationsmål är för lågt satt för att kunna hantera den inflation som skapas av produktivitetsskillnader mellan konkurrensutsatt- och skyddad sektor. Vi föreslår därför att Sverige vid ett EMU-medlemskap ska arbeta för ett höjt inflationsmål.

Vidare behandlas frågan om vilket mål den svenska stabiliseringspolitiken ska styras av vid ett EMU-medlemskap. Vi förespråkar att stabiliseringspolitiken, vid ett EMU-medlemskap, går från att styras av ett nominellt mål till att styras av ett reallt mål. Den främsta orsaken till detta är att ett inflationsmål, vid fast växelkurs, innebär att det politiska systemet skulle styra löneutvecklingen. Detta skulle innebära en återgång till 1980-talet vad gäller rollerna mellan arbetsmarknadens parter och regering. ▲

Försörjningsbalans och nyckeltal

Procentuell förändring	2001	2002	2003	2004
Privat konsumtion	0,2	1,3	2,0	2,5
Offentlig konsumtion	0,9	2,1	0,9	0,8
Investeringar	0,8	-2,5	0,6	3,4
Lagerinvesteringar*	-0,4	-0,1	0,4	0,0
Export av varor och tjänster	-0,8	0,4	1,8	5,5
Import av varor och tjänster	-3,5	-2,7	1,6	5,5
BNP	1,1	1,9	1,9	2,3
Nyckeltal:				
Sysselsättning	2,0	0,1	-0,1	0,8
Arbetslöshet, total**	6,3	6,3	6,6	6,4
Arbetslöshet, öppen ***	4,0	4,0	4,4	4,2
Sysselsättningsgrad 20-64	78,2	78,2	77,8	78,2
Timlön	4,4	4,0	3,8	3,9
Konsumentpriser (IPI)	2,1	2,0	2,0	1,6
Real disponibel inkomst	2,4	4,7	1,9	2,1
Bytesbalans ****	3,9	4,0	3,7	4,0

* Förändring i procent av föregående års BNP

** Procent av totalt utbud

*** Procent av totalt utbud

**** Procent av BNP

TABELL: 1:1.

KÄLLA: SCB samt egna beräkningar

Konjunkturprognos

DEN INTERNATIONELLA UTVECKLINGEN

Vår bild av den ekonomiska utvecklingen i OECD-området är mer pessimistisk än konsensusbild. Konjunkturåterhämtningen bedöms få ett utdraget förlopp med långsamt förbättrad tillväxt så att år 2004 som helhet kan bli ett hyggligt år.

Tillväxten i OECD-området var under 2002 1,7 procent och den väntas bli 2,0 respektive 2,5 procent i år och nästa år. Euro-områdets tillväxt var endast 0,8 procent förra året. Det var framför allt svag inhemsk efterfrågan som tyngde ekonomierna i området. I år väntas framför allt den offentliga konsumtionen dra upp tillväxten till 1,3 procent och nästa år bedöms den, med hjälp av omvärldsutvecklingen, öka till 2 procent.

USA

USA har stor betydelse som draglok åt Europa, samtidigt är USA så stort att våra (europeiska) bekymmer inte påverkar dem lika mycket. Härav kommer fokuseringen på USAs utveckling. BNP i USA ökade med 2,4 procent under 2002. Det första och tredje kvartalet var årstillväxttakten runt 4 procent, kvartal fyra endast 1,4 procent. Det var de offentliga investeringarna och den privata konsumtionen som höll uppe efterfrågan under året.

De flesta konjunkturindikatorer, som konsumentförtroendet och inköpschefsindex, är just nu nedåtriktade. Undantagen är bilförsäljningen och byggandet. Vi räknar med en tillväxt på 2,0 respektive 2,6 procent i år och nästa år.

BNP

Procentuell förändring	2002	2003	2004
USA	2,4	2,0	2,6
Japan	0,3	1,0	1,2
Tyskland	0,1	0,4	1,7
UK	1,6	2,1	2,4
OECD	1,7	2,0	2,5
EMU-12	0,8	1,3	2,2
NORDEN	1,7	1,8	2,3
Exp.markn.vägd	1,2	1,6	2,3

TABELL: 2.1. KÄLLA: Economic Outlook, OECD samt egna beräkningar

Tanken är att den privata konsumtionen ska hållas uppe med ett nytt stimulanspaket. Paketet väntas få effekt under andra halvåret i år och riktar sig bara indirekt till hushållen, mest går till företagen i form av skatte- och investeringslättnader och till delstaterna som sysselsättningsstöd. Den totala kostnaden beräknas enligt regeringen vara 674 miljarder dollar, men om hänsyn tas till de räntekostnader som uppstår till följd av underskotten som skattesänkningarna skapar, blir totalkostnaden minst 925 miljarder dollar (Källa: CBPP).

Enligt regeringen kommer paketet att skapa 1,4 miljoner jobb under de närmsta två åren. Dessa beräkningar ifrågasätts dock av fristående ekonomer som hävdar att stimulanspaketet är starkt överdrivet. Med tanke på att en liten andel av befolkningen får merparten av skattesänkningarna – en tredjedel av familjerna får ingen skattesänkning alls – är det inte troligt att skattesänkningarna kommer att stimulera ekonomin i någon större utsträckning.

Trots stimulanspaketet bedöms den privata konsumtionen avta något i år. Offentlig konsumtion blir mindre drivande, efter att ha riktats mot den militära upprustningen under 2002. Investeringarna minskade förra året men bedöms i år öka med runt 2 procent och nästa år med 4-5 procent. Det är främst näringslivets investeringar som ökar. Lageranpassningen var avklarad redan 2001 och väntas ge drygt en halv procentenhet i bidrag till BNP i år. Nettoexporten gav ett negativt bidrag till BNP förra året och fortsätter att ge ett svagt negativt bidrag till BNP även framöver.

Sammantaget är vår bedömning att USA uppvisar en del underliggande svagheter som bidrar till vår något mer pessimistiska syn på utvecklingen under 2003 och 2004 än andra bedömare. Dessa svagheter är i huvudsak två:

–ett mycket stort bytesbalansunderskott, som blir allt svårare för USA att finansiera genom ett dynamiskt och stort kapitalinflöde från utlandet. Det sammanhänger med en brist på förtroende för USAs börser och med den faktiska ekonomiska situationen.

–ett kraftigt ökande budgetunderskott som sammanhänger med upprustningen inför Irak-kriget och med de stora skattesänkningarna.

Euro-området

Euro-områdets ekonomier utvecklades svagt under 2002 och i år väntas en måttlig BNP-ökning på 1,3 procent. Mycket hänger på Tyskland som står för en tredjedel av produktionen inom området. Nästa år väntas tillväxten bli 2,2 procent i området. Bidraget från exporten, som förra året drog upp BNP med 0,6 procentenheter, blir troligen inget alls i år, och inte heller nästa år.

Börskursernas negativa utveckling under 2002 har påverkat både den privata konsumtionen och investeringsviljan negativt. I år bedöms dock de offentliga investeringarna öka med nästan 4 procent, till skillnad mot ingen ökning alls under 2002. Även de privata investeringarna förväntas gå från minskande under 2002 till ökande i år.

Den offentliga konsumtionen som till viss del höll uppe den inhemska efterfrågan förra året minskar något i år, men den privata konsumtionen väntas öka, vilket sammantaget ger en positiv effekt på den inhemska efterfrågan som ökar med nästan 2 procent i år och ytterligare lite mer 2004.

Tyskland

Tysklands problem verkar segdragna och ljuspunkterna är få. Tillväxten har varit runt en procentenhet lägre än omvärldens under de senaste 8 åren. Mycket härstammar från återföreningen av Väst- och Östtyskland. De gammalmodiga östtyska industrierna förlorade över en natt sin konkurrenskraft med en växelkurs som blev ca 4 gånger för stark. Sedan vidtog en massiv byggnadsboom med investeringsstöd från väst som visserligen påverkade produktiviteten positivt men i gengäld verkade sysselsättningsdämpande.

Dessutom är arbetsmarknaden ”gammalmodig” i hela Tyskland – dvs med ett mycket lågt arbetskraftsdeltagande för kvinnor, 64 jämfört med Sveriges 76 procent. Det beror i sin tur på ett skolsystem med halvdagsskolgång och ingen matbespisning, dåligt utbyggt daghemsservice samt sambeskattnings av makar.

Reformer på arbetsmarknaden är ett vanligt förekommande förslag för Tyskland, men det finns inget som talar för att en omfattande avreglering av arbetsmarknaden skulle lösa det tyska problemet. Det har sina rötter i många olika strukturproblem, samt i den internationella nedgången kombinerad med ett låst ekonomisk-politiskt läge där vare sig finans- eller

penningpolitik tillräckligt stimulerar efterfrågan. Det behövs arbetsmarknadsreformer som höjer arbetskraftsutbudet, och definitivt en modernisering av reglerna för varumarknaderna.

Slutligen finns ett internt kostnadsproblem i form av på sikt ohållbara ersättningsnivåer för främst pensioner. Pensionssystemet är inte anpassat till dagens växande antal äldre, minskande antal sysselsatta och ökande arbetslöshet. De tyska delstatsregeringarna har gjort försök att reformera, men ej lyckats få till stånd tillräckliga förändringar.

Japan

Den japanska ekonomin överraskade med BNP-tillväxt på mellan 3 och 4 procent i uppräknad årstakt kvartal 2 och 3 förra året samt 2 procent det sista kvartalet. För helåret 2002 blev tillväxten svagt positiv, 0,3 procent, vilket är ca 1 procentenhet mer än konsensusbildningen i höstas. Det var offentlig konsumtion och ökande export som hjälpte upp siffrorna.

I år förväntas den offentliga konsumtionen bidra något och lagerjusteringen kan komma att ge ett litet positivt bidrag till BNP i stället för negativt som förra året. Även exporten kan förbättra situationen, i Asien är tillväxten god i flera länder – bland annat Kina – och eurons höga värde förbättrar japanskt konkurrensläge.

Problem som kvarstår är bl.a deflation, minskande disponibelinkomster, högt hushållssparande, inget penningpolitiskt utrymme, budgetunderskott runt 8 procent och en banksektor i fortsatt kris. Tillväxten blir därför låg även i år, för att nästa år hamna på drygt 1 procent.

Storbritannien

Storbritannien har klarat sig bättre än Euro-området och fick bara en liten svacka i tillväxten förra året. Det var god privat konsumtion samt stora offentliga infrastruktursatsningar som höll uppe efterfrågan och motverkade en minskande efterfrågan från utlandet. Många indikatorer pekar dock just nu nedåt, utom husbyggnationer. Trots detta väntas en hygglig tillväxt på mellan 2 och 2,5 procent beroende på en exportökning, trots ett starkare pund, samt sjunkande räntor, ökande disponibla inkomster och ökande huspriser.

Norden

De nordiska ekonomierna växte ungefär lika mycket förra året, 1,4-1,9 procent, trots att de fungerar väldigt

olikt varandra. Tillväxtens motor var dock densamma – hög privat konsumtion samt god offentlig konsumtion.

Särskilt i år förväntas Finland få en något bättre utveckling än övriga länder tack vare nettoexportens bidrag samt bättre investeringsutveckling. Lägst bedöms tillväxten bli i Norge som har problem med stark krona, hög ränta och höga löneökningar. Danmarks tillväxt hämmas något av brist på arbetskraft samt att investeringsbenägenheten är låg.

Inflation och arbetslöshet i OECD

Prisutvecklingen (implicitpriser) pendlar mellan 1,5 och 2 procent för de flesta viktigare länderna inom OECD under 2002. Tysklands inflation var lite lägre och Italiens lite högre än genomsnittet. Stabila priser är ett penningpolitiskt mål i nästan alla OECD-länder. Framöver väntas de flesta OECD-länder röra sig mot en inflationstakt om 1,5 – 2 procent. Under 2003 bedömer vi att Italien, Norge och kanske Danmark kan komma att överskrida en inflationstakt om 2,0 med några tiondelar.

Arbetslösheten (den standardiserade enligt ILO-definitionen) ökade en halv procentenhet till nästan 7 procent inom OECD förra året. Frankrike, Italien och Finland ligger kvar på runt 9 procent och därmed blir den sammanvägda siffran för EMU-länderna högre än för hela OECD-området. I år förväntas bara någon tiondels ökning. I takt med ökad tillväxt sjunker arbetslösheten överlag något nästa år.

DEN EKONOMISKA POLITIKEN I EMU

Mer automatik i finanspolitiken

Konvergenskraven inrättades för att skapa likhet i utvecklingen i länderna som ska in i EMU, och väl inne gäller andra liknande regler. För budgetpolitiken är det stabilitets- och tillväxtpakten som reglerar kraven genom en lag. Det är krav på en budget nära balans eller med överskott och att underskott i normala ekonomiska lägen inte får vara större än tre procent av BNP. Bruttoskulden ska också bringas ned till 60 procent av BNP.

Det råder inget tvivel om att konvergenskraven under 1990-talet ledde till en omsvängning av den ekonomiska politiken i många då blivande euro-länder. Inflationstaktarna sjönk kraftigt och offentliga skulder minskades, olyckligtvis under en period av stor valutaturbulens 1992-93 och kraftig lågkonjunktur. Stigande arbetslöshet blev ett av resultaten.

Under de goda tillväxtåren i slutet av 1990-talet passade ungefär hälften av EU-länderna på att bringa ned budgetunderskott och skulder med kraft, medan de andra sänkte skatter och gjorde andra reformer. Detta gör det mycket svårt för dem att idag klara de regler som de själva satt upp inom EMU. Det gör det dessutom svårt för dem att hantera lågkonjunkturen på ett bra sätt ur samhällsekonomisk synvinkel – nämligen att stimulera efterfrågan i de länder den är svag.

Beteendet hos regeringarna i EMU och stabilitetspaktens regler medför uppenbara risker för bristande stabiliseringspolitik i EMU. När det saknas manöverutrymme för regeringarna att ändra skatter, höja offentliga investeringar eller annan traditionell konjunkturutjämning, så blir politiken inte tillräckligt expansiv i lågkonjunkturer. Det drabbar jobben och slår ut produktionskapacitet i onödan. Det finns också en risk för brist på åtstramning när länder är på väg in i överhettning, men det har inte med stabilitetspaktens regler att göra.

Trovärdigheten för stabilitets- och tillväxtpakten är efter det senaste årets politiska konflikter inom EU mycket sargad och det är ett hälsotecken att EU-kommissionen driver på regeringarna för förändring. Förslagen från Kommissionen går dock inte tillräckligt långt och regeringarna verkar tyvärr inte vilja förändra mycket eftersom valutaunionen fortfarande är ny och behöver uppvisa stabilitet. Större revideringar av pakten är därför inte troliga nu, men mindre kan komma under våren.

Konvergenskraven kunde motiveras med skapandet av EMU – samstämmighet behövs om man ska gå samman med en gemensam penningpolitik och valuta. Men väl i EMU – hur bör reglerna då vara för att utöver att skapa uthålliga offentliga finanser, också bidra till hög tillväxt och sysselsättning? Det är det som Kommissionen i sitt senaste förslag säger att reformerna av pakten syftar till.

I EMU krävs ett ökat utrymme för nationell finanspolitik som stabiliserar de enskilda ekonomierna väl, när ECB:s penningpolitik inte bidrar tillräckligt. Det gäller självklart att både dämpa överhettning och att motverka lågkonjunktur. Kommissionen föreslår att länder som underlåter att samla i ladorna under goda år ska betraktas som att de bryter mot EU:s budgetkrav. Det är en god tanke som skulle göra pakten mer symmetrisk och säkerställa större manöverutrymme i lågkonjunktur.

Sverige har genom bla progressiv inkomstskatt och statlig arbetslöshetsförsäkring en hög grad av ”automatik” i finanspolitiken. Det är bra i EMU eftersom det stramar åt, respektive håller uppe efterfrågan utan att det krävs särskilda politiska beslut när ekonomin vänder. Men många av de andra länderna i EU har lite sådan automatik och är därför hänvisade till att i högre grad fatta enskilda politiska aktiva beslut om att stimulera eller strama åt. Ramen för finanspolitiken i EMU är att de automatiska stabilisatorerna – tex arbetslöshetsersättningen – ska tillåtas verka fullt ut. Kommissionen – eller regeringarna själva – diskuterar inte problemet med små stabilisatorer i många länder och det är en stor brist. Länderna – inklusive Sverige – borde förmås att öka sina automatiska stabilisatorer. Det är klok finanspolitik i EMU.

EMU är en regim som gör det möjligt att bedriva mer av keynesiansk stimulanspolitik – förutsatt att regeringarna samlar i ladorna under goda år och att EU:s regler medger detta. Det brister på båda dessa fronter idag. Sverige borde driva på hårt så att EU vågar ändra reglerna i stabilitetspakten på några års sikt, och tillämpningen redan på kort sikt. Klarar EMU-ländernas regeringar att utnyttja den konjunkturpolitiska möjlighet som ligger i valutaunionens existens eller biter de sig fast i kameralism?

Bättre regler som gynnar offentliga investeringar

Stabilitetspakten har ett annat problem som ofta glöms bort. Den hanterar inte offentliga investeringsutgifter på ett korrekt sätt menar vi. Den borde av samhälls-ekonomiska skäl och för att EU verkligen skulle kunna få till stånd ökade investeringar, i tex utbildning och infrastruktur, exkludera offentliga nettoinvesteringar ur budgetsaldot. I normala ekonomiska lägen och djupa nedgångar borde man kunna få investera mer än idag utan att bli stigmatiserad av brott mot pakten.

En reform i den andan – utan att ändra i EU:s fördrag – har nyligen föreslagits av nationalekonomerna Blanchard och Giavazzi (2003). Att politiskt öppna upp för en ökning av de sedan 1970-talet sjunkande offentliga investeringarna i euro-området och ge möjligheter till att kraftigt bygga ut infrastruktur i de nya EU-länderna kan visa sig bli ett viktigt bidrag till ökad trendmässig tillväxt i EU. Det vill regeringarna ha och har satt upp mål för till 2010. Vågar EU:s regeringar besluta om regeländringar i den ekonomiska politiken som tydligt är kopplade till stärkt tillväxt och syssel-

sättning, som retoriken säger, eller klarar de bara att prioritera kortsiktig budgetbalans?

Detta har en tydlig koppling till Storbritanniens förslag att investera i offentlig service efter Thatcher – tidens sociala nedrustning. Behoven är stora och brittisk ekonomi stark, men pakten gör att Kommissionen och regeringarna måste ifrågasätta ambitionerna. Det är dålig ekonomisk politik som tvingas fram, britererna tänker rätt utifrån välfärds- och tillväxtmål och konjunkturläget är rätt.

Kommissionen och regeringarna har också ”glömt bort” att diskutera begreppet nettoskuld, fast det vore bra att föra in i stabilitetspakten. Då skulle Sverige hamna i en än bättre dager i EU-kretsen och – viktigare – kunna tillåtas att ha stora underskott vid kriser. Tre-procents-gränsen för budgetunderskott är fortsatt snäv för ett land som Sverige som har en stor automatik i utgifterna. Vi har ett egenintresse av en klart mer flexibel pakt.

Kommissionen vill i första hand ändra genomförandet av pakten på olika sätt, men även i förlängningen att EU:s framtidskonvent tex ger Kommissionen rätt att direkt varna medlemsländer för att de riskerar att bryta pakten – utan att som idag behöva passera ministerrådet som beslutar om ifall varningen ska ges. Det skulle ge Kommissionen en stärkt ställning och göra finanspolitiken mindre av en nationell angelägenhet och mer av EU-politik. Det vore fel enligt vår bedömning, även om detta är ett område med svår balansgång. Att den ekonomiska politiken i hela euro-området är balanse-rad och tillväxtfrämjande är mycket betydelsefullt för vårt välstånd i Sverige – oavsett om vi är i eller utanför EMU. Därför har Sverige i båda dessa lägen både en rättighet och skyldighet att driva på för bättre regler och samspel i EMU.

Dollarförsvagning

Dollarn försvagades avsevärt under förra året. Kursen mot euron i början av i år är runt 8 procent svagare än kursen ett år tillbaka. Vi antar en fortsatt dollarförsvagning, runt 5 procent mot euron, under loppet av 2003.

De stora underskotten i USAs bytesbalans kräver ständiga, stora kapitalinflöden för att dollarn inte ska försvagas. Stora kapitalinflöden förutsätter att investerarna har en positiv syn på den långsiktiga tillväxten i USA relativt den i euroområdet. Avkastningsförvänt-

ningar styr dollarns utveckling på sikt. I det korta perspektivet är riskpremien på investeringar i aktier viktig. Ökad osäkerhet leder till högre avkastningskrav.

Dollarförsvagningen är ett resultat av såväl mer kort-siktiga osäkerhetsfaktorer – först företagsskandale-
rna, sedan Irakkonflikten – som ökad osäkerhet kring de långsiktiga tillväxtutsikterna. Ju större vikt man lägger vid de faktorer som sammanhänger med riskpre-
mien, desto större sannolikhet för en rekyl uppåt för dollarn i år om och när det säkerhetspolitiska läget klarnar.

Osäkerheten är stor och påkallar extra ödmjukhet, men tre faktorer tror vi talar mot dollarn i år. Det kan ta tid innan osäkerheten kring Irakkonflikten och dess efterdyningar skingras. Därtill kommer att återhämtningen i USA bedöms gå trögt. De relativa tillväxtutsikterna kommer därför inte att framstå som tillräckligt gynnsamma för en dollarförstärkning. Slutligen har till det väldiga bytesbalansunderskottet fogats ett växande budgetunderskott.

Oljepriset

Under 2002 och inledningen av 2003 ökade oljepriset markant, från runt 20 till över 30 dollar per fat. Uppgången sammanhänger med tillspetsningen av Irakkonflikten och strejkerna i Venezuela. På sikt bedöms oljepriset gå ner till den nedre delen av det prisintervall på 22 – 28 dollar per fat som OPEC angivit. När nedgången kommer till stånd beror på Irakkonfliktens utveckling. Här antas det ske under loppet av andra halvåret 2003.

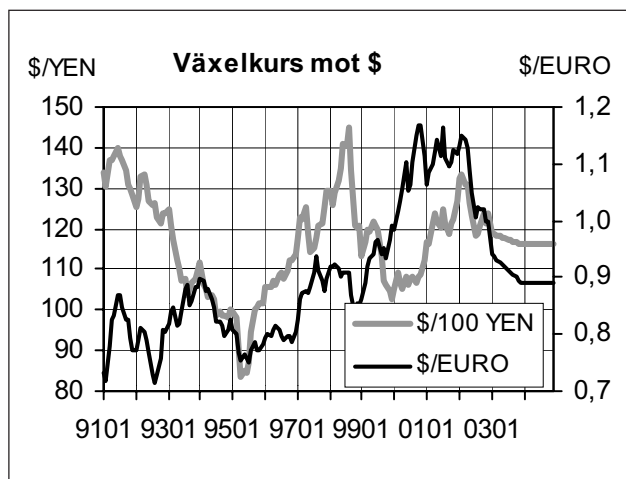

DIAGRAM 2.1. KÄLLA: Riksbanken samt egna beräkningar

DEN SVENSKA UTVECKLINGEN

Konjunkturuppgången i Sverige väntas bli långsam. BNP-tillväxten beräknas bli 1,9 respektive 2,3 procent i år och nästa år. Den måttliga tillväxten är inget symptom på strukturproblem i ekonomin utan ett rent konjunkturfenomen som kan härledas till nedgången i omvärlden och den genomlidna krisen i telekomsektorn.

Vare sig exporten eller hushållens konsumtion har tillräcklig vind i seglen för att kunna lyfta den svenska konjunkturen. Exporten har att möta medioker omvärldstillväxt och försvagad konkurrenskraft. Hushållens köplust ökar bara måttligt. Stämningsläget bland hushållen är dämpat, inkomsterna normaliseras efter rekorduppgången i fjol och hushållens förmögenhetsställning pekar inte mot ett minskat behov att spara.

DIAGRAM 2.2. KÄLLA: Riksbanken samt egna beräkningar

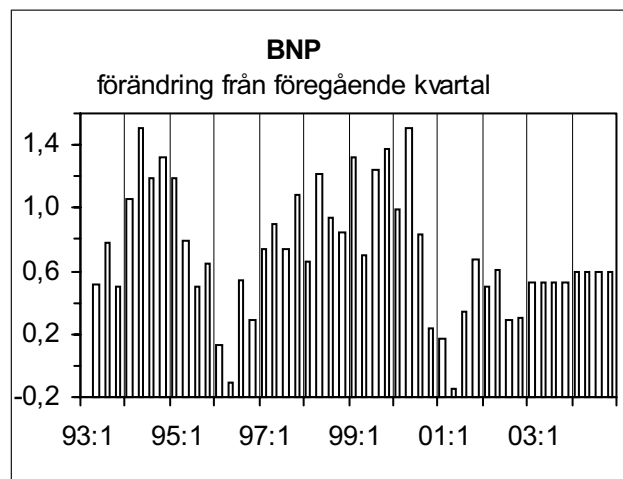

DIAGRAM 2.3. KÄLLA: SCB samt egna beräkningar

För sysselsättningen väntas ingen uppgång förrän under nästa år och arbetslösheten beräknas stiga något i år. Regeringens sysselsättningsmål är långt ifrån att nås.

Växelkursen har stärkts sedan andra halvåret 2001. Kronan gynnas av ett stort bytesbalansöverskott och ekonomins relativa styrka. Kronan bedöms fortfarande vara undervärderad trots förstärkning sedan en tid tillbaka. Vår kronprognos bygger på en gradvis anpassning mot en jämviktsväxelkurs.

Kronans väg mot en värdering i linje med fundamentala faktorer är kopplad till den dollarnedgång som ligger i prognosen, men kronan förväntas också stärkas mot euron. Mot slutet av 2003 antas en dollar kosta 7,80 och en euro 8,80 kronor.

I prognosen antas att Riksbanken sänker **styrräntan** med 0,5 procentenheter under första halvåret i år, då inflationsutsikterna på två års sikt ter sig gynnsamma. Inflationstalen kommer tillfälligt att vara höga, men den underliggande tendensen för prisutvecklingen är nedåtriktad.

EFTERFRÅGAN OCH PRODUKTION

Utrikeshandel

Fjolåret blev ett mediokert år för **exporten**. Fallet i varuexporten med 3,5 procent 2001 följdes enligt nationalräkenskaperna av en uppgång med måttliga 2,3 procent. Marknadstillväxten var fortsatt svag och stödet i form av kronförsvagning upphörde. Samtidigt tycks bidragen från telekomexporten slagit om från kraftigt negativa till i stort sett neutrala.

Enligt säsongrensade data bröts uppgången i varuexporten, från fjärde kvartalet 2001, under andra halvåret

Försörjningsbalans

Procentuell förändring	2001	2002	2003	2004
Privat konsumtion	0,2	1,3	2,0	2,5
Offentlig konsumtion	0,9	2,1	0,9	0,8
Investeringar	0,8	-2,5	0,6	3,4
Lagerinvesteringar*	-0,4	-0,1	0,4	0,0
Export av varor och tjänster	-0,8	0,4	1,8	5,5
Import av varor och tjänster	-3,5	-2,7	1,6	5,5
BNP	1,1	1,9	1,9	2,3

*Förändring i procent av föregående års BNP

TABELL: 2:2.

KÄLLA: SCB samt egna beräkningar

i fjol. Vad talar för att den åter skall börja växa? Visst stöd finns i Kis konjunkturbarometer, där läget vad gäller orderingen på exportmarknaden börjar ljusna, inte minst för teleprodukter. Därtill kommer att tillväxten i omvärlden tilltar, om än långsamt och trögt. Däremot hämmas exporten av att kronan stärks påtagligt. Konkurrenskraften beräknas försvagas med 6 respektive 4 procent i år och nästa år.

Sammantaget bedöms en försiktig återhämtning av exporten komma till stånd. Exporten av varor beräknas öka med 2,8 procent i år och 5,5 procent 2004. Nästa år om inte förväntas telekomexporten åter ge positiva bidrag till den totala varuexporten.

I linje med den dämpade aktiviteten i ekonomin föll **importen** av varor med 1,4 procent 2002 efter raset med 5,5 procent året innan.

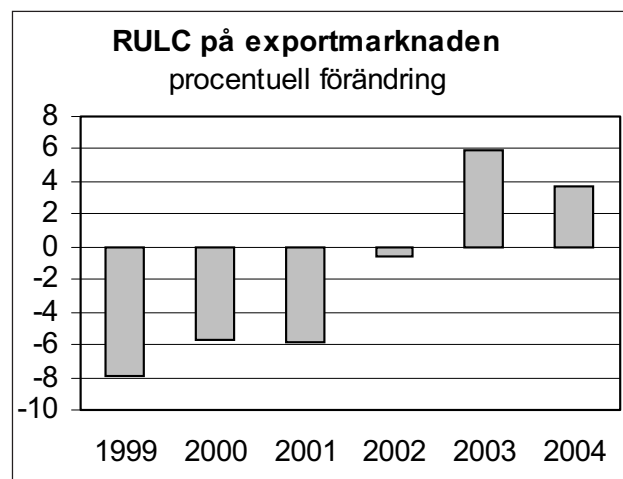

DIAGRAM 2:5.

KÄLLA: OECD, Bureau of Labor Statistics, SCB samt egna beräkningar

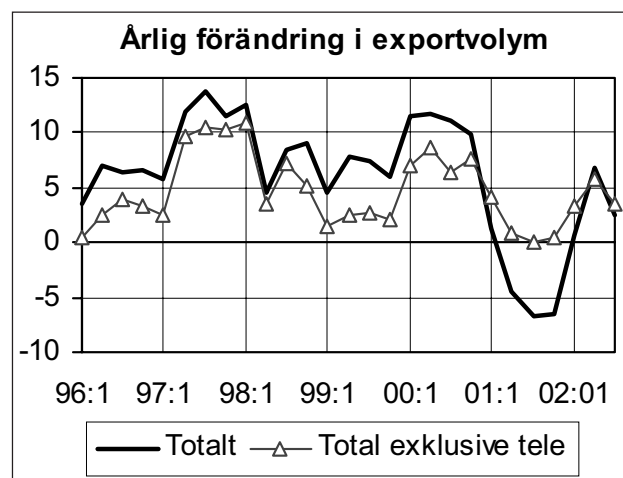

DIAGRAM 2:4.

KÄLLA: SCB samt egna beräkningar

Den lageravveckling, som hållit tillbaka företagens behov av att importera varor, ser ut att vara avslutad. Det borde ha inneburit en importuppgång under slutet av förra året istället för den på stället marsch som säsongrensad statistik visar. Svag export och fallande maskininvesteringar är troligen förklaringen.

När aktiviteten i ekonomin tilltar så kommer också importen att öka. Vår bedömning är att återhämtningen för export, privat konsumtion och investeringar går långsamt och trögt. En mer påtaglig uppgång för varuimporten dröjer därför tills nästa år.

Såväl export som import av tjänster sjönk markant under 2002. Det tycks som om konjunkturen för tjänster släpar efter industrikonjunkturen. Tjänstehandeln bedöms repa sig under 2003 och 2004, även om vi inte får se de tvåsiffriga tillväxttal som kännetecknade perioden 1997-2001.

Både **export-** och **importpriser** mätt i svenska kronor beräknas sjunka 2003 och 2004 när kronan stärks. Dock bedöms genomslaget av ändrade växelkurser vara tämligen svagt. Så var det tidigare när kronan försvagades. Prognosen för priserna i utrikeshandeln ger en uppbromsning i den försvagning av **terms-of-trade** som varit för handen sedan 1996.

Bedömningen av utrikeshandeln innebär att överskottet i **bytesbalansen** ligger kvar på 4 procent av BNP i år och nästa år. Därmed har den svenska ekonomin kännetecknats av stora bytesbalansöverskott i mer än ett decennium.

Investeringar

Ökningstakten för de totala fasta bruttoinvesteringarna var år 2001, enligt NR, 0,8 procent. Det är en kraftig uppbromsning jämfört med de tre föregående åren. Utvecklingen under år 2002 blev än mer dämpad för investeringarna. Enligt NR minskade de totala fasta bruttoinvesteringarna med 2,5 procent år 2002 jämfört med år 2001. Detta trots ett relativt starkt andra

kvartal. Så gott som alla branscher uppvisade under år 2002 en negativ investeringsutveckling.

Detta är en naturlig utveckling med tanke på den försvagade efterfrågeutvecklingen i stort samt de tidigare höga investeringsnivåerna.

Vi räknar med att investeringsutvecklingen framåt kommer att följa den allmänna ekonomiska utvecklingen. Det innebär att investeringarna kommer att öka när kapacitetsutnyttjandet i ekonomin ökar under 2004 medan utvecklingen under 2003 blir fortsatt svag. SCB:s investeringsenkät tyder på en oförändrad eller svag ökning av investeringsverksamheten. År 2004 kommer det dock att finnas ett uppdämt behov av investeringar inom de flesta branscher.

Industrins investeringar för den svenska verksamheten år 2002 beräknades, enligt SCB:s enkät i februari, ha varit 54 miljarder kronor i löpande priser. Detta innebär en nedgång med 6 procent från föregående år. De inlämnade investeringsplanerna för 2003 tyder på en fortsatt nedgång i investeringarna. Förutom transportmedelsindustri, textilvarutillverkning och kemisk industri redovisar alla industribranscher minskade investeringar för 2002. Enligt februarienkäten är industrins investeringsplaner, för år 2003, 52 miljarder kronor i löpande priser. Enkäten är behäftad med stor osäkerhet men resultatet tyder på en fortsatt nedgång av industrins investeringar under 2003. Enligt KI:s konjunkturbarometer finns det dock tecken på viss återhämtning inom industrin. Bedömningarna om såväl orderstockar som lager har blivit mer positiva under 4:e kvartalet 2002, det handlar dock om små förändringar. Efterfrågan stabiliserades under fjärde kvartalet 2002.

Bostadsinvesteringarna ökade år 2002 med 10,4 procent medan investeringar i övriga byggnader hade en negativ utveckling. En minskning i antalet beviljade bygglov tyder på att bostadsbyggandet kommer att minska från 2002 års höga nivåer. Enligt KI:s konjunkturbarometer är läget inom byggsektorn bekym-

Export och import av varor

Procentuell förändring	2001		2002		2003		2004	
	Volym	Priser	Volym	Priser	Volym	Priser	Volym	Priser
Export	-3,5	2,2	2,3	-2,5	4,0	-1,9	5,0	-0,6
Import	-5,5	3,6	-1,4	-0,3	3,5	-1,8	5,5	-1,2

TABELL: 2:3.

KÄLLA: SCB samt egna beräkningar

mersamt och företagen räknar med en fortsatt nedgång även på sikt.

För övrigt näringsliv minskade investeringarna under år 2002 med 6 procent. Nästa år bedöms investeringarna i övrigt näringsliv vara fortsatt svaga, KI:s konjunkturbarometer visar på ett fortsatt svagt orderläge. För varuhandelsföretagen samt bank- och försäkringsföretagen tyder investeringsenkätens resultat på en fortsatt nedgång under 2003. Uthyrnings- och företagstjänsteföretagen förväntar sig dock ha en oförändrad investeringsvolym under 2003. Handeln är optimistisk inför 2003 enligt KI:s konjunkturbarometer. De låga investeringsnivåerna inom transport, magasinering och kommunikation under 2002 (-15 procent jämfört med 2001) förväntas bli ännu lägre under 2003 enligt investeringsenkäten.

De låga investeringsnivåerna inom övrigt näringsliv beror främst på den försenade utbyggnaden av UTMS-näten. Det råder stor osäkerhet om när och hur omfattande utbyggnaden av 3G kommer att bli. Enligt avtalet för erhållande av licenser skulle operatörernas nät vara tillgängligt för i praktiken hela Sveriges befolkning i slutet av nästa år. Samtliga delområden, såväl nät, telefoner som tjänster är dock i nuläget försenade.

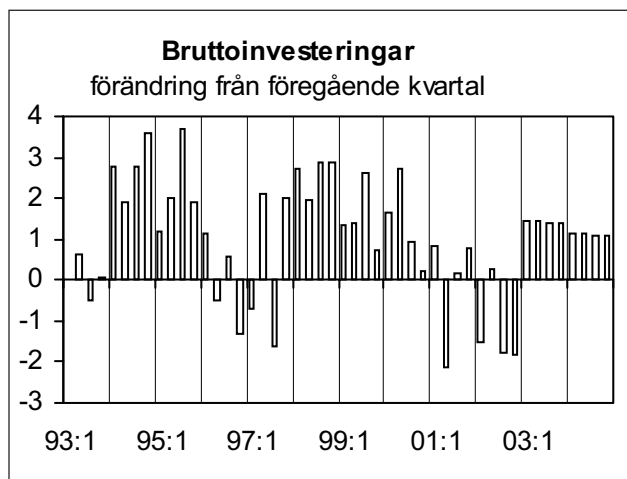

DIAGRAM 2:6.

KÄLLA: SCB samt egna beräkningar

Investeringar

Procentuell volymförändring	2001	2002	2003	2004
Totalt	0,8	-2,5	0,6	3,4
Bostäder	3,6	10,4	2,5	4,0

TABELL: 2:4.

KÄLLA: SCB samt egna beräkningar

Vi har därför antagit att en utbyggnad av 3G inte kommer att ske 2003 utan jämnt utspritt över 2003, 2004 och 2005.

Förra året ökade investeringarna i offentlig sektor med hela 9,5 procent. Åren framöver är det ont om utrymme under utgiftstaket och därför svårt att kraftigt öka de statliga investeringarna. Många kommuner har svårt att klara balanskravet utan skatteökningar och utrymmet för kommunala investeringar minskar därför.

Lagerinvesteringarna bromsade efterfrågeutvecklingen både 2001 och 2002. Lagerneddragningar följde i spåren av svagare aktivitet i ekonomin. Nationalräkenskaperna för andra halvåret ifjol, och företagens omdömen i Kis konjunkturbarometer om lagersituationen, tyder på att denna anpassning nu är avslutad. I år bedöms därför lagerinvesteringarna bidra med 0,4 procent till BNP-tillväxten. Nästa år bedöms inte efterfrågeutvecklingen påverkas vare sig uppåt eller nedåt.

Konsumtion

Hushållens konsumtion vände upp i fjol efter stiltje 2001. Omsättningen i detaljhandeln ökade påtagligt, särskilt för sällanköpsvaror. För helåret 2002 blev konsumtionsökningen 1,3 procent. Det kan tyckas beskedligt med tanke på att hushållens reala inkomster ökade med ca 5 procent. Mot bakgrund av den långvariga börsnedgången och allmän osäkerhet om konjunkturer fanns det dock goda skäl för hushållen att öka sitt sparande.

Det finns inga starka skäl för någon dramatiskt ökande köplust de närmaste åren. Faktorer som dämpat stämningläge bland hushållen och Irak-konflikten talar för en lugn inledning av år 2003. Därefter bedöms hushållen växla in på en konsumtionsbana som innebär att konsumtionen i stort sett växer med inkomsten – sparkvoten ligger kvar på hög nivå. Liksom förra året förväntas bidragen till konsumtionsutvecklingen från detaljhandeln vara stora såväl i år som nästa år.

Hushållens reala **disponibla inkomster** ökade rekordartat förra året bla beroende på skattelättnader på runt 20 miljarder kronor. Till saken hör att ca 2 procentenheter av den höga ökningstakten berodde på lägre skattebetalningar för reavinster. Den typen av inkomstförstärkningar innebär knappast någon stimulans av konsumtionen.

I år mer än halveras ökningstakten för hushållens inkomster. Skälen är flera. Svag arbetsmarknad gör att det bara är ökade timlöner som driver lönesumman. I år blir det skatthöjningar istället för förra årets skattesänkningar. Vi antar kommunala skatthöjningar med 70 öre i år och 20 öre 2004. Det innebär sammantaget ca 9 miljarder kronor lägre disponibel inkomst för hushållen.

En betydande del av den inkomstökning som kommer till stånd i år beror på ökade offentliga transfereringar. Vi räknar med höjda tak i sjuk- och föräldraförsäkringarna även om höjningarna kan bli mindre än vad som tidigare sagts. Därtill kommer regeländringar avseende garantipensioner där sloandet av det särskilda grundavdraget leder till höjda pensionsinkomster.

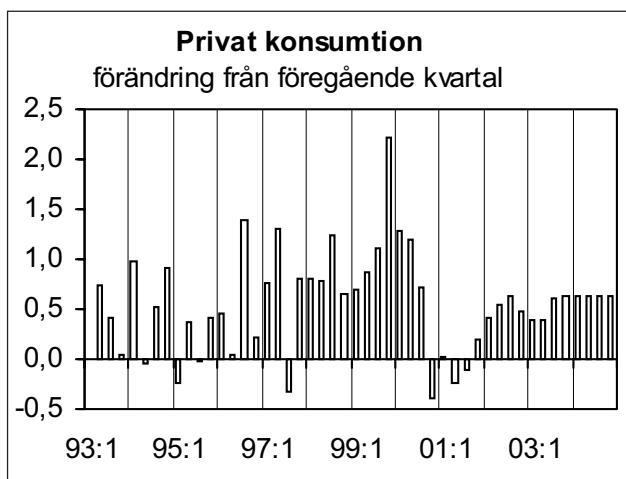

DIAGRAM 2.7.

KÄLLA: SCB samt egna beräkningar

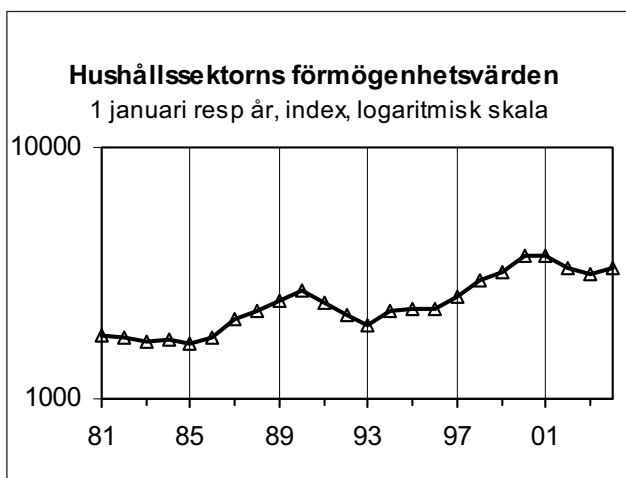

DIAGRAM 2.8.

KÄLLA: SCB samt egna beräkningar

Hushållens **förmögenhet** består bla av egna hem och aktier och urholkades följaktligen under den långvariga börsnedgången. Det faktum att huspriserna fortsatte att stiga var en viktig motkraft. Vi antar att hus- och aktiepriser ökar ett par, tre gånger snabbare än inflationen framöver, men inte i en utsträckning som markant minskar hushållens behov av att spara. Sparkvoten – sparandet i relation till inkomsten – ökade från 2 till 8 procent under börsnedgången. Vi räknar med att sparkvoten stannar på en hög nivå de närmaste åren.

Den offentliga konsumtionen ökade med 2,1 procent förra året. En så hög ökningstakt är inte hållbar på sikt. Vi räknar med att offentlig konsumtion växer med i underkant av 1 procent i år och nästa år.

Krav på mer service och kvalitetsförbättringar innebär stor efterfrågan på offentlig konsumtion. Det är kommunsektorns finanser och rekryteringsvårigheter som sätter gränsen för hur mycket konsumtionen kan öka. Vi antar att den kommunala expansion som ligger i prognosen möjliggörs genom förstärkt finansiering via höjda kommunalskatt – 70 öre i år och 20 öre nästa år.

Den offentliga sysselsättningen ökade snabbt både i fjol och året innan. Förra året sjönk den genomsnittliga arbetstiden mätt som (dagkorrigerade) arbetade timmar per sysselsatt med några tiondels procent i offentlig sektor. Motsvarande siffra för näringslivet var -1,6 procent. År 2001 var utvecklingen mer likartad sett över hela ekonomin – en nedgång med ca 1 procent. Det faktum att arbetade timmar och sysselsättning ökar i ungefär samma takt kan tyda på en tendens att i ökad utsträckning övergå från deltid till heltid.

PRODUKTION OCH PRODUKTIVITET

Industriproduktionen ökade med 2,9 procent år 2002

Disponibel inkomst och privat konsumtion

Procentuell förändring	2001	2002	2003	2004
Lönesumma	5,8	3,9	3,9	5,0
Disponibel inkomst	4,6	6,8	3,9	3,8
Konsumentpris, IPI	2,1	2,0	2,0	1,6
Real disponibel inkomst	2,4	4,7	1,9	2,1
Privat konsumtion	0,2	1,3	2,0	2,5
Sparkvot*	5,2	8,2	8,2	8,1

*Sparkvoten inkluderar sparande i avtalspensioner

TABELL: 2:5.

KÄLLA: SCB samt egna beräkningar

enligt nationalräkenskaperna. Det stämmer väl med vår prognos från i höstas men illa med industriproduktionsindex som visar en i stort sett oförändrad produktion. Skillnaden mellan nationalräkenskaperna och industriproduktionsindex sägs bli bero på olika viktsystem. Nationalräkenskaperna stämmer också av sin redovisade produktion mot utvecklingen på efterfrågesidan. Vår prognosvariabel är nationalräkenskapernas industriproduktion.

Säsongrensade data visar på en närmast obruten uppgång för industriproduktionen under loppet av förra året. I Kis konjunkturbarometer för februari redovisar industriföretagen ökad ordergång och man räknar med en god produktionstillväxt den närmaste tiden. Mot den bakgrunden väntas industriproduktionens ökningstakt tillta något i år för att sedan åter dämpas 2004 när importen tar viss fart.

Produktionen i **övrigt näringsliv** steg med runt 2 procent både 2001 och 2002. Det är en väsentligt lägre ökningstakt än under expansionsåren 1999-2000. I år räknar vi med ytterligare någon liten dämpning av tillväxten följt av en måttlig uppgång 2004. Det tycks som om tjänstekonjunkturen följer industrikonjunkturen, men med en viss fördröjning.

Produktionen i **byggnadsindustrin** ökade med 2,3 procent i fjol, efter en uppbromsning under andra halvåret enligt säsongrensade data. Vi räknar med att ökningstakten tilltar först under 2004. Byggindustrin redovisar minskat byggande och svagt orderläge. Man räknar inte heller med någon återhämtning de närmaste månaderna.

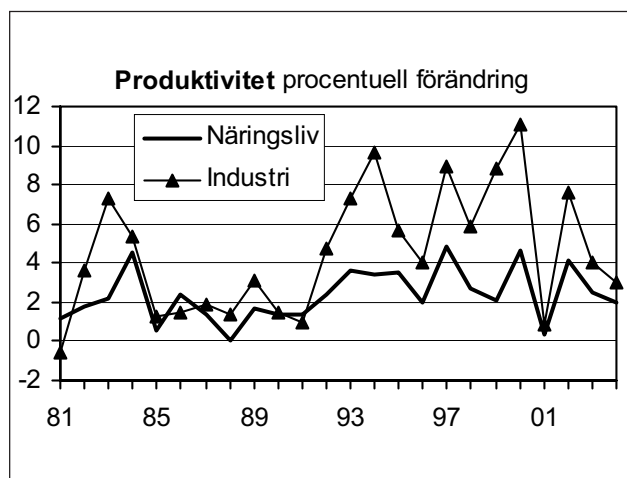

DIAGRAM 2:9.

KÄLLA: SCB samt egna beräkningar

Produktiviteten i näringslivet utvecklades mycket svagt 2001 och mycket starkt ifjol. Det handlar om ett typiskt konjunkturfenomen. Sysselsättning och produktion går inte i takt med varandra när konjunkturen svänger.

Produktivitetens ökningstakt bedöms hamna över den långsiktiga, trendmässiga takten även i år och i linje med trenden 2004. Vad är då trenden för produktivitetens utvecklingen? Försiktigtvis antar vi 2 procent för näringslivet som helhet. 1990-talets starkare utveckling hade sina särskilda skäl. Ett av dem är den exempelösa utvecklingen för telekomindustrin, med årsvisa ökningstakter på 50-60 procent.

ARBETSMARKNAD, LÖNER OCH PRISER

Sysselsättning

Under perioden 1998-2001 ökade sysselsättningen med mer än 300 000 personer. Sedan våren 2001 har dock sysselsättningen stagnerat som ett resultat av konjunkturedgången. Under 2002 hölls sysselsättningen uppe av en stark utveckling i offentlig sektor. I näringslivet totalt föll sysselsättningen, mest beroende på ett ras inom industrin.

Vår prognos för efterfrågeutvecklingen i år ger inte stöd för någon sysselsättningsuppgång, vi räknar med fortsatt stagnation. Offentlig sektor beräknas bli den enda sektor där sysselsättningen ökar. Det värsta bedöms vara över för industrin, men vare sig där eller i byggbranschen är det troligt att sysselsättningen ökar. I tjänstesektorerna ligger varslen på en hög nivå och där väntas sysselsättningen minska i år.

Ett skäl för stiltje i sysselsättningen är att den genomsnittliga arbetstiden beräknas sluta falla när ökningen av sjukskrivningarna bromsas upp. Minskad frånvaro dämpar behovet av nyrekrytering. Sysselsättningsstagnationen kan ses som en anpassning till ett svagare efterfrågeläge. Företagen är försiktiga med nyanställningar. I Kis konjunkturbarometer går optimistiska omdömen om ordergång och planerad produktion hand i hand med negativa tongångar när det gäller planer på att öka antalet anställda. När efterfrågan växer måste dock företagen tids nog åter börja nyanställa. Nästa år bedöms sysselsättningen kunna vända upp i måttligt tempo. 2004 beräknas den genomsnittliga sysselsättningsökningen bli ca 30 000 personer.

Den svaga sysselsättningsutvecklingen i vår prognos innebär att regeringens sysselsättningsmål är långt

ifrån att nås. År 2004 är andelen reguljärt sysselsatta av befolkningen, 20-64, år på samma nivå som förra året, drygt 78 procent.

Arbetad tid per sysselsatt

Den arbetade tiden per sysselsatt antas öka endast obetydligt åren 2003 och 2004. Den arbetade tiden per sysselsatt (genomsnittlig arbetad tid) kan delas upp i två komponenter, andelen av de sysselsatta som är på sina arbeten och deras medelarbetstid. Förändringar i den arbetade tiden per sysselsatt kan hänföras till förändringar i någon av dessa komponenter.

I prognosen antar vi att medelarbetstiden för de som är på sina arbeten inte kommer att förändras de närmaste åren. Lagstiftade eller avtalade arbetstidsförkortningar kan visserligen komma att minska medelarbetstiden något. Men medelarbetstiden påverkas också av deltids- och övertidsarbete. Ansträngningarna att omvandla deltidstjänster till heltidstjänster i offentlig sektor kan tex komma att öka medelarbetstiden. Vår bedömning är att den sammantagna effekten på medelarbetstiden är försumbar. Vad vi analyserar är frånvarons effekt på den genomsnittliga arbetade tiden. Utvecklingen i arbetad tid per sysselsatt blir då identisk med utvecklingen av närvaroandelen.

År 2002 var i genomsnitt 82,9 procent av de sysselsatta närvarande på sina arbeten varje vecka. De antaganden som redovisas i det följande ger en närvaroandel på 82,9 år 2003 procent och 83,0 procent år 2004.

De viktigaste frånvaroorsakerna är semester, egen sjukdom och vård av barn. För semestern räknar vi inte med

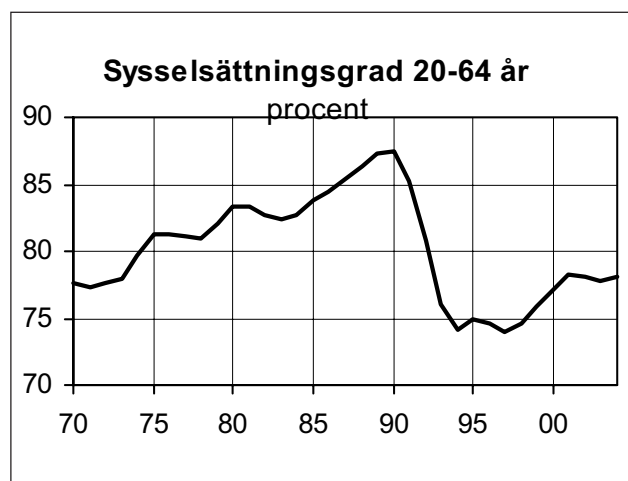

DIAGRAM 2:10.

KÄLLA: SCB samt egna beräkningar

någon förändring. I vår prognos för sjukfrånvaron utgår vi ifrån den prognos som Riksförsäkringsverket (RFV) lämnade till regeringen den 19 februari år 2003. RFV räknar med en liten minskning av antalet dagar med sjukpenning åren 2002-2004. I prognosen har RFV inte tagit hänsyn eventuella effekter av kommande åtgärder för att minska sjukfrånvaron.

Antalet dagar med sjukpenning har åren 1998-2002 ökat snabbare än andelen av de sysselsatta som är frånvarande pga sjukdom hela veckan enligt SCB:s arbetskraftsundersökning (AKU), vilket är vad vi prognostiserar. Att förändringstakterna skiljer sig är inte förvånande eftersom det inte är exakt samma sak som mäts. RFV mäter det exakta antalet dagar med sjukpenning, vilket betalas ut efter två veckors sjukfrånvaro. AKU mäter frånvaro som har varat en hel mätvecka och där den huvudsakliga frånvaroorsaken är egen sjukdom. I vår prognos för sjukfrånvaron har vi räknat ner den av RFV prognostiserade minskningstakten med förhållandet mellan sjukpenningdagarnas ökningstakt och den för andelen sjukfrånvarande enligt AKU, åren 1998-2002. Det innebär att vi räknar med att andelen frånvarande pga sjukdom minskar med 0,6 procent respektive 0,3 procent åren 2003 och 2004.

För frånvaron för vård av barn antar vi att andelen frånvarande varierar med antalet barn i åldrarna 0-11 år. Som utgångspunkt använder vi andelen frånvarande per barn år 2002 och SCB:s prognos över antalet barn i åldrarna 0-11 år. Detta ger en minskning i andelen frånvarande med 2,2 procent år 2003 och 1,9 procent år 2004. Vi antar att övriga orsaker till frånvaro inte förändras i förhållande till antalet sysselsatta.

Arbetslöshet

Den genomsnittliga totala arbetslösheten beräknas bli några tiondelar högre i år jämfört med ifjol. Den öppna arbetslösheten kan gå upp något mer – från 4,0 till 4,4 procent – då de arbetsmarknadspolitiska

Arbetsmarknadsläget

Procentuell förändring	2001	2002	2003	2004
Arbetskraft	1,2	0,1	0,4	0,5
Sysselsatta	2,0	0,1	-0,1	0,8
Total arbetslöshet, procent	6,3	6,3	6,6	6,4
Öppen arbetslöshet, procent	4,0	4,0	4,4	4,2

TABELL: 2:6.

KÄLLA: SCB samt egna beräkningar

programmen på helårsbasis bedöms få en något mindre omfattning i år jämfört med 2002. Nästa år beräknas såväl den totala som den öppna arbetslösheten sjunka marginellt. De arbetsmarknadspolitiska programmen antas då ha samma omfattning som i år.

Arbetskraftsutbud

Det totala arbetskraftsutbudet stod i stort sett stilla förra året jämfört med året innan. Detta efter en ökning med nästan 60 000 personer 2001. Det visar att sambandet mellan utbudsförändringar och konjunkturläge är starkt. Vi räknar med följsamhet mellan arbetskraftsutbud och sysselsättning även under prognosåren. I år kan utbudet inledningsvis bli starkt när kunskapslyftet avvecklas och ersätts av en utbildningssatsning av mindre omfattning.

Vi har i tidigare argumenterat för att det finns en potential av utnyttjad arbetskraft som kan tas i anspråk när konjunkturen tar fart på allvar. Som framgår av diagram 2.12 räcker det med ett arbetskraftsdeltagande på 2001 års nivå för att den utbudsökning som ligger

i prognosen ska ha möjlighet att komma till stånd. Vår bild av utbudspotentialens storlek bygger på antagandet att arbetskraftsdeltagandet kan öka mer än så. En källa till ett ökat arbetskraftsdeltagande belyses i det följande.

Utrikes födda utanför arbetskraften

Under år 2002 stod i genomsnitt 221 600 innevånare, 16-64 år, födda utomlands, utanför den svenska arbetskraften. Arbetskraftsdeltagandet var endast 67 procent i den gruppen. Bland dem som var födda som svenska medborgare var arbetskraftsdeltagandet 79 procent.

Skillnaderna mellan grupperna varierar med orsakerna till att människor står utanför arbetsmarknaden. För flera av orsakerna är det troligt att skillnaderna i stor utsträckning beror på att många utrikes födda har en svagare förankring på arbetsmarknaden än de som är födda som svenska medborgare. Detta kan förmodas gälla för de som vistas utomlands och de hemarbetande. Utöver orsakerna studier, hemarbete, ålders-, tjänste-, och förtidspension, värnplikt, vistelse utomlands och arbetsförmåga så finns en grupp som redovisas som övriga utanför arbetskraften. Andelarna i den kategorin är större för utrikes födda än för de som är födda som svenska medborgare, utom för kvinnor 16-19 år. Att det, i större utsträckning, är oklart varför utrikes födda står utanför arbetsmarknaden, än varför de som har fötts som svenska medborgare gör det, kan även det tolkas som att de förra skulle kunna inträda i arbetskraften i större utsträckning.

Om de möjliga tillskotten till arbetskraften, från ovan nämnda källor – färre som vistas utomlands, färre

Genomsnittlig arbetad tid

	2001	2002	2003	2004
Medelarbetstid (tim/v)	37,0	36,6	36,6	36,6
årlig förändring (%)	-0,6	-0,9	0,0	0,0
Närvaroandel (%)	83,4	82,9	82,9	83,0
årlig förändring (%)	-0,8	-0,7	0,1	0,1
Genomsnittlig arb. tid (tim/v)	30,9	30,4	30,4	30,4
årlig förändring (%)	-1,3	-1,6	0,1	0,1

TABELL: 2:7.

KÄLLA: SCB (AKU) samt egna beräkningar

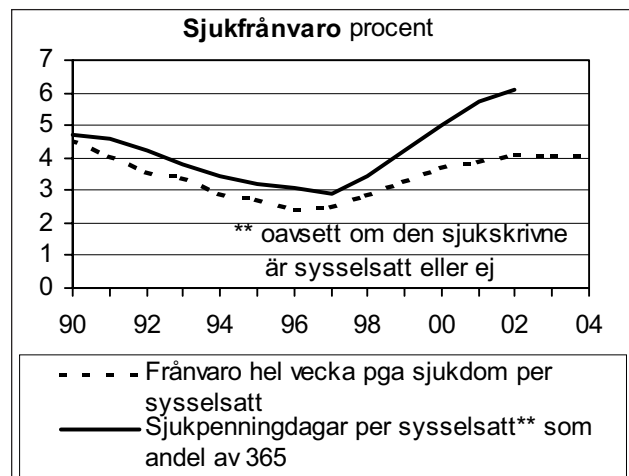

DIAGRAM 2:11.

KÄLLA: SCB (AKU), RFV samt egna beräkningar

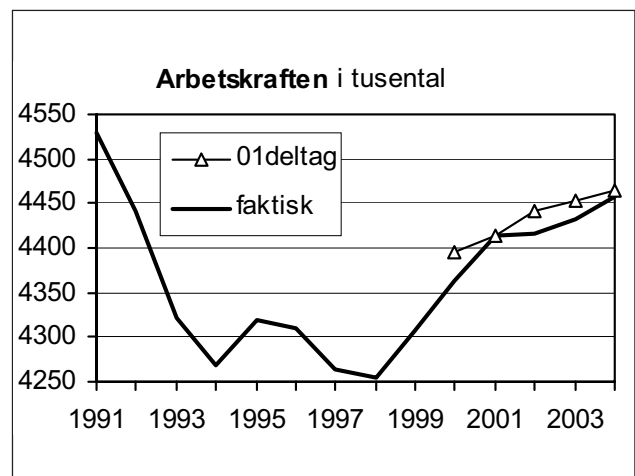

DIAGRAM 2:12.

KÄLLA: SCB (AKU) samt egna beräkningar

hemarbetande och färre "övriga utanför arbetskraften" – därför att andelarna kvinnor och män i olika åldrar som står utanför arbetskraften inte skulle behöva vara större för de utrikes födda än för de som är födda med svenskt medborgarskap, summeras så skulle arbetskraften kunna bestå av 32 700 fler personer. Detta visas i diagram 2.13.

Om inga skillnader funnes mellan dessa två grupper för kvinnor och män i olika åldrar, vad avser andelarna som står utanför arbetsmarknaden pga ålders-, tjänste-, eller förtidspension eller för att de är arbetsoförmögna skulle arbetskraften bestå av 35 900 fler personer. På längre sikt skulle således arbetskraften kunna öka med närmare en procent om dessa skillnader minskade. På kort sikt är det dock inte troligt att de som har pensionerats återvänder till arbetsmarknaden i någon större utsträckning.

Löner

Den genomsnittliga löneökningstakten i ekonomin som helhet dämpades förra året jämfört med året inn-

an. Inom näringslivet har sysselsättning och bristtal fallit över lag. Det är därför anmärkningsvärt att löneökningstakten i industrin i stort sett är intakt jämfört med föregående år, samtidigt som större nedgångar kan noteras för bygg- och tjänstesektor. Noterbart är också att löneökningstakten i offentlig sektor bromsats trots en sysselsättningsuppgång. Lönerna ökade dock snabbare i offentlig än i privat sektor.

Löneutvecklingen var under 2002 sämre för arbetare än för tjänstemän. Därmed läggs ytterligare ett år till den trend som varit för handen sen mitten av 1990-talet. Denna utveckling är en källa till spänningar på arbetsmarknaden.

Vi räknar med att den totala löneökningstakten går ner ytterligare något i år mot bakgrund av det svaga arbetsmarknadsläget. Den avtalade lönenivån för kommunalarbetarna antas höjas något inom ramen för de omförhandlingar som nu pågår. Förra året var löneökningarna utöver avtal störst i offentlig sektor. Ett likartat förhållande väntas i år.

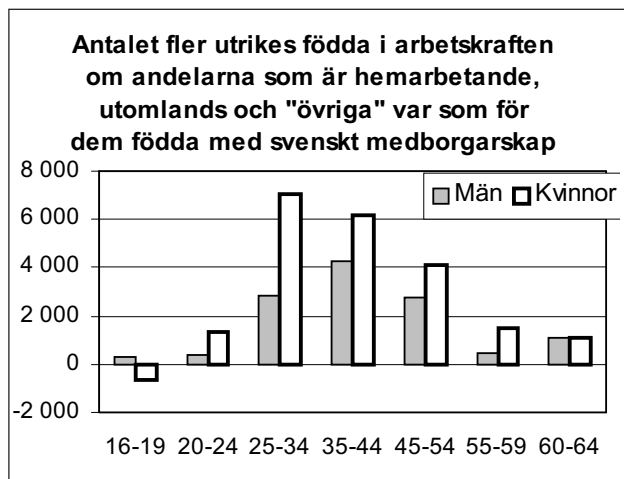

DIAGRAM 2:13. KÄLLA: SCB (AKU) samt egna beräkningar

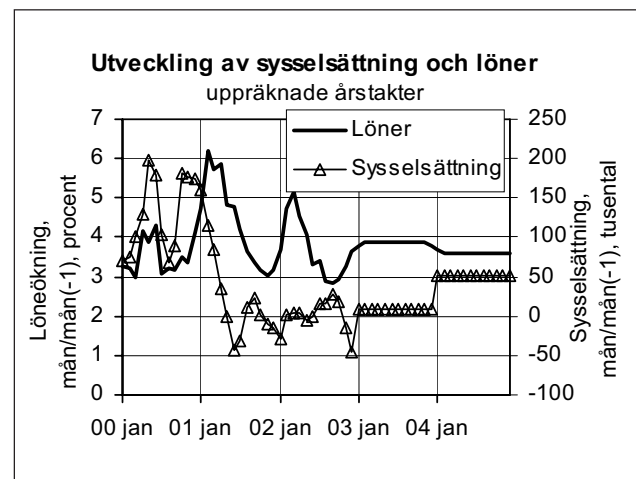

DIAGRAM 2:14. KÄLLA: SCB samt egna beräkningar

Totala löneökningar

Procentuell förändring	2001	2002	2003	2004
Industri	4,0	4,1	3,4	3,6
Byggnads	4,9	3,8	3,3	3,7
Övrigt näringsliv	4,4	3,7	3,9	3,8
Offentlig sektor	4,6	4,2	4,1	4,2
Totalt	4,4	4,0	3,8	3,9
Privat sektor	4,3	3,9	3,7	3,7

TABELL: 2:8. KÄLLA: SCB samt egna beräkningar

Totala lönekostnadsökningar

Procentuell förändring	2001	2002	2003	2004
Industri	4,3	4,2	4,3	3,9
Byggnads	6,1	4,3	4,0	4,0
Övrigt näringsliv	5,1	4,0	4,6	4,1
Offentlig sektor	4,6	4,2	4,8	4,8
Totalt	4,8	4,1	4,6	4,3
Privat sektor	4,9	4,1	4,4	4,0

TABELL: 2:9. KÄLLA: SCB och MI samt egna beräkningar

Det är i kommunsektorn som tecken på bristsituationer och rekryteringsvårigheter finns.

2004 är ett år med nya avtal för ca 2 miljoner arbetstagare. Avtalen kommer att slutas i en situation där konjunkturuppgången inte vill ta fart och arbetslösheten stigit. Lönerna i ekonomin som helhet antas öka med 3,5 procent i uppräknad årstakt, månad för månad, under loppet av 2004, lika för alla sektorer.

Ökningstakten för lönekostnaderna i näringslivet enligt arbetskostnadsindex (AKI) gick ner med nästa en procentenhet 2002 jämfört med 2001 och var då bara marginellt högre än ökningstakten för utgående lön. För 2003 har lönekostnaden beräknats med hjälp av uppgifter om avtalsenliga arbetsgivaravgifter från Medlingsinstitutet. Framför allt i år beräknas lönekostnaderna öka väsentligt snabbare än utgående lön.

Inflation

Det tycks åter vara dags för en utbudsstörning att generera en temporär inflationsuppgång. Denna gång är boven de rekordhöga elpriserna och prisuppgången på olja. Dessa tillfälliga faktorer beräknas ge inflationstal runt 3 procent de närmaste månaderna. Framåt sommaren respektive under andra halvåret i år bedöms el- och oljepriset falla tillbaka.

Den underliggande tendensen för prisutvecklingen är nedåtriktad. Det efterfrågerelaterade inflationstrycket är svagt i den trevande konjunkturuppgången. Resursutnyttjandet i näringslivet är lågt enligt tillgängliga indikatorer. Producentprisernas utveckling och företagens planerade prissättning enligt Kis konjunkturbarometer pekar mot en avtagande prisökningstakt.

Vår inflationsbedömning tar sin utgångspunkt i implicitpriset för privat konsumtion (IPI). Ökningstakten för IPI skiljer sig normalt från inflationstakten mätt med KPI. Dels beror detta på hur olika poster i kon-

sumtionen, tex bostäder, mäts, dels beror det på skill indexkonstruktion. Under prognosåren beräknas IPI öka några tiondelar snabbare än IPI.

Inflationstrycket, mätt som förändring av IPI, är avtagande och klart under 2 procent 2004. I tabell 2.10 har ökningstakten för IPI dekomponerats som bidrag från löneinflation (arbetskraftskostnad per producerad enhet, ULC), importprisernas utveckling och vinstförändringar. Därtill kommer effekter från förändrade skatter och taxor. Vår prognos för lönekostnads- och produktivitetsutvecklingen i näringslivet innebär en löneinflation på runt 2 procent både i år och nästa år, dvs i linje med vad som kan betraktas som en norm vid ett inflationsmål på 2 procent. Importpriserna faller när kronan stärks. Vinsterna i den hemmamarknadsorienterade delen av näringslivet ökar 2003, och även något 2004. Importprisedgången får inte fullt genomslag på hemmamarknadspriserna, vinstmarginalerna i handeln fungerar som buffert. Vinstuppgången för hemmamarknaden motvägs av en nedgång för företag med exportinriktning. Vårt grundantagande är att vinstandelen för näringslivet som helhet ligger stilla. ▲

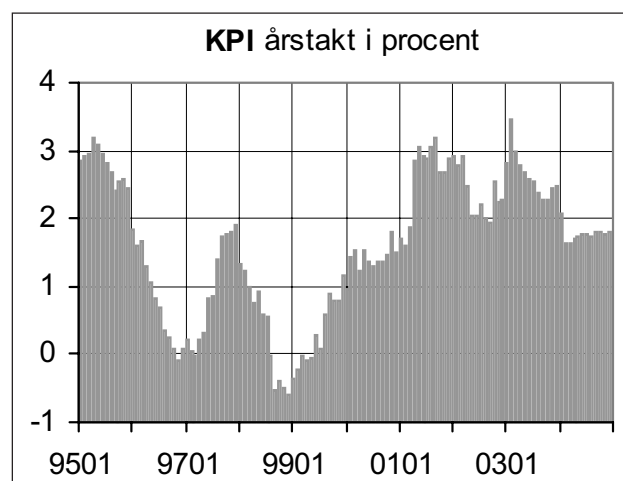

DIAGRAM 2:15.

KÄLLA: SCB samt egna beräkningar

Bidrag till prisökningen	2001		2002		2003		2004	
	% för	prisb	% för	prisb	% för	prisb	% för	prisb
ULC	4,4	3,1	-0,1	-0,1	1,9	1,3	2,1	1,4
Kapitalandel	-5,1	-2,6	3,2	1,6	1,6	0,8	0,4	0,2
Importpris	3,8	1,2	0,2	0,1	-1,9	-0,6	-1,3	-0,4
Indirekta skatter, taxor		0,4		0,4		0,4		0,3
Prisökning		2,1		2,0		2,0		1,6

TABELL: 2:10.

KÄLLA: SCB samt egna beräkningar

Bilaga: Tabeller och diagram

BNP inom OECD-området

Procentuell förändring	2002	2003	2004
USA	2,4	2,0	2,6
Japan	0,3	1,0	1,2
Tyskland	0,1	0,4	1,7
Frankrike	1,2	1,6	2,4
Italien	0,4	1,3	2,0
UK	1,6	2,1	2,3
Danmark	1,6	1,5	2,0
Norge-fastland	1,4	1,2	2,3
Finland	1,6	2,7	3,0
Sverige	1,9	1,9	2,3
OECD	1,7	2,0	2,5
EMU-12	0,8	1,3	2,2
NORDEN	1,7	1,8	2,3
Exp.konk.vägd	1,2	1,6	2,3

TABELL: 2:11. KÄLLA: Economic Outlook, OECD samt egna beräkningar

Konsumentpriser (implicitpriser)

Procentuell förändring	2002	2003	2004
USA	1,4	1,5	1,6
Japan	-1,5	-0,8	-0,5
Tyskland	1,5	1,2	1
Frankrike	1,5	1,6	1,5
Italien	2,5	2,2	1,9
UK	0,8	1,6	1,9
Danmark	2,4	2,1	2,1
Norge	1,2	2,5	2,5
Finland	1,7	1,8	1,7
Sverige	2,0	2,0	1,6
OECD	1,3	1,4	1,4
EMU-12	2,1	1,9	1,7
NORDEN	1,9	2,1	1,9
Exp.konk.vägd	1,5	1,6	1,5

Höginflationsländer ingår ej

TABELL: 2:12. KÄLLA: Economic Outlook, OECD samt egna beräkningar

Arbetslöshet i procent av arbetskraften

Def. enligt ILO	2002	2003	2004
USA	5,8	6,1	5,9
Japan	5,5	5,7	5,8
Tyskland	8,3	8,8	8,5
Frankrike	8,8	9,1	9,1
Italien	9	9,1	9,1
UK	5,1	5,1	4,9
Danmark	4,5	4,5	4,3
Norge	3,8	4	3,9
Finland	9,2	9,6	9,4
Sverige	4,9	5,4	5,2
OECD	6,8	7	6,8
EMU-12	8,3	8,7	8,5
NORDEN	5,5	5,8	5,6
Exp.konk.vägd	6,7	7	6,9

TABELL: 2:13. KÄLLA: Economic Outlook, OECD samt egna beräkningar

Försörjningsbalans

Procentuell förändring	2001	2002	2003	2004
Privat konsumtion	0,2	1,3	2,0	2,5
Offentlig konsumtion	0,9	2,1	0,9	0,8
Investeringar	0,8	-2,5	0,6	3,4
Lagerinvesteringar*	-0,4	-0,1	0,4	0,0
Export av varor och tjänster	-0,8	0,4	1,8	5,5
Import av varor och tjänster	-3,5	-2,7	1,6	5,5
BNP	1,1	1,9	1,9	2,3

Nyckeltal:

Sysselsättning	2,0	0,1	-0,1	0,8
Arbetslöshet, total**	6,3	6,3	6,6	6,4
Arbetslöshet, öppen***	4,0	4,0	4,4	4,2
Sysselsättningsgrad 20-64	78,2	78,2	77,8	78,2
Timlön	4,4	4,0	3,8	3,9
Konsumentpriser (IPI)	2,1	2,0	2,0	1,6
Real disponibel inkomst	2,4	4,7	1,9	2,1
Bytesbalans, Mdr kr	88	97	93	106

* Förändring i procent av föregående års BNP

** Procent av totalt utbud

*** Procent av arbetskraften

TABELL: 2:15.

KÄLLA: SCB samt egna beräkningar

Lönekostnadsutveckling i näringslivet

Procentuell förändring	1999	2000	2001	2002	2003	2004
Belgien	2,7	0,9	4,5	3,7	2,5	3,0
Danmark	4,3	3,7	4,2	3,9	4,1	4,2
Tyskland	2,0	3,5	2,5	2,1	2,8	2,6
Spanien	3,2	0,7	4,9	4,1	3,8	3,8
Frankrike	3,1	4,4	4,2	3,0	2,7	2,5
Irland	5,4	7,1	8,9	6,5	6,8	5,7
Italien	0,3	2,2	1,5	3,0	2,9	2,9
Luxenburg	2,8	4,7	2,4	3,2	1,8	3,2
Nederländerna	3,2	5,0	5,1	4,8	4,1	3,0
Österrike	3,3	2,1	2,5	2,2	2,1	2,5
Portugal	3,8	3,8	3,6	4,0	3,6	3,4
Finland	3,3	3,8	5,0	4,0	3,9	3,8
Sverige	3,4	3,9	4,7	4,4	4,0	4,3
UK	4,1	4,3	4,3	3,4	4,7	4,6
USA	4,3	5,9	2,3	2,5	3,3	3,0
Japan	-1,2	0,5	-0,1	-1,2	-0,6	-0,4
Norge	6,3	4,2	7,1	5,5	5,0	5,0
OECD exkl **	2,6	3,9	2,7	2,6	3,0	2,9
EU exkl Grekl	2,7	3,4	3,6	3,2	3,4	3,3
EMU-12	2,4	3,2	3,4	3,1	3,1	3,0
NORDEN	4,2	3,9	5,1	4,4	4,2	4,3
OECD-15 ExpKvägd	2,7	3,6	3,2	2,7	3,0	2,9
EU ExpKvägd	2,7	3,4	3,7	3,2	3,3	3,2
EMU ExpKvägd	2,4	3,2	3,5	3,1	3,0	2,8

** Exkl Polen,Turkiet,Ungern,Mexico

TABELL: 2:14.

KÄLLA: Eurostat 99-01, OECD 02-04

Svensk industris relativa kostnadsläge på exportmarknaden

Procentuell förändring	2001		2002		2003		2004	
	Sverige	OECD	Sverige	OECD	Sverige	OECD	Sverige	OECD
Timlönekost.	4,3	3,4	4,2	3,1	4,3	3,3	3,9	3,3
Produktivitet	0,0	1,5	7,0	3,0	4,0	2,9	3,0	2,9
ULC	4,3	1,9	-2,6	0,1	0,3	0,3	0,9	0,3
RULC *	2,4		-2,7		0,0		0,6	
Växelkurs	-8,0		2,2		6,0		3,2	
RULC**	-5,8		-0,6		6,0		3,8	

* Relativ arbetskostnad mätt i nationella valutor

** Relativ arbetskostnad mätt i gemensam valuta

TABELL: 2:16.

KÄLLA: SCB samt egna beräkningar

Bytesbalansen

Miljarder kronor	2001	2002	2003	2004
Handelsbalans	135	147	153	160
Tjänstebalans	-6	-5	-18	-17
Transferbalans	-41	-45	-42	-37
Bytesbalans	88	97	93	106
I procent av BNP	3,9	4,0	3,7	4,0

TABELL: 2:17.

KÄLLA: SCB samt egna beräkningar

Löner, priser och privat konsumtion

Procentuell förändring	2001	2002	2003	2004
Timlöner	4,4	4,0	3,8	3,9
Arbetade timmar	0,5	-1,2	0,0	0,8
Lönsumma	5,8	3,9	3,9	5,0
Övriga faktorinkomster	-0,8	-5,1	5,7	4,2
Transfereringar	3,5	4,6	8,0	3,3
Skatter	4,2	-4,7	7,3	5,8
Disponibel inkomst	4,6	6,8	3,9	3,8
Konsumentpris*	2,1	2,0	2,0	1,6
Real disponibel inkomst	2,4	4,7	1,9	2,1
Privat konsumtion	0,2	1,3	2,0	2,5
Sparkvotens förändring**	2,7	3,0	0,0	-0,1
Sparkvot**	5,2	8,2	8,2	8,1
* Implicitprisindex				
** Sparkvoten inkluderar sparande i avtalspensioner				
KPI	2,6	2,4	2,5	1,8
KPI, dec-dec	2,9	2,3	2,5	1,8

TABELL: 2:19.

KÄLLA: SCB samt egna beräkningar

Arbetsmarknadsläget

Tusental	2001	2002	2003	2004
Arbetskraft	4413	4416	4432	4456
Sysselsatta	4238	4241	4237	4269
Totalt utbud	4494	4500	4512	4536
Total arbetslöshet	281	283	298	289
Öppet arbetslösa	175	175	196	187
Åtgärder utanför arbetskraften	81	84	80	80
Åtgärder i arbetskraften	25	24	23	22
Öppen arbetslöshet, procent	4,0	4,0	4,4	4,2
Total arbetslöshet, procent	6,3	6,3	6,6	6,4

TABELL: 2:23.

KÄLLA: SCB samt egna beräkningar

Totala investeringar

Procentuell volymförändring	2001	2002	2003	2004
Totalt	0,8	-2,5	0,6	3,4
Industri	-4,9	-7,7	-1,0	2,0
Övrigt näringsliv	1,7	-6,0	-0,5	4,0
Offentlig sektor	4,2	9,5	4,8	2,5
Bostäder	3,6	10,4	2,5	4,0

TABELL: 2:18.

KÄLLA: SCB samt egna beräkningar

Produktion inom olika sektorer

Procentuell förändring	2001	2002	2003	2004
Industri	-1,5	2,9	4,0	2,5
Byggnads	4,1	2,3	1,9	3,4
Övrigt näringsliv	2,1	1,9	1,5	2,8
Offentlig sektor	0,9	0,9	0,9	0,8
BNP	1,1	1,9	1,9	2,3
Näringsliv	1,2	2,2	2,2	2,7

TABELL: 2:20.

KÄLLA: SCB samt egna beräkningar

Arbetsproduktivitet

Procentuell förändring	2001	2002	2003	2004
Industri	0,9	7,6	4,0	3,0
Byggnads	1,9	2,6	1,7	1,5
Övrigt näringsliv	0,4	3,2	2,0	1,7
Offentlig sektor	0,8	0,0	0,1	0,0
BNP	0,6	3,1	1,9	1,5
Näringsliv	0,5	4,2	2,5	2,0

TABELL: 2:21.

KÄLLA: SCB samt egna beräkningar

Sysselsättningen enligt NR

Förändring i tusental	2001	2002	2003	2004
Industri	-8	-21	-1	-4
Byggnads	7	3	0	4
Övrigt näringsliv	66	8	-13	21
Offentlig sektor	18	17	9	11
Totalt	83	8	-4	33
Därav näringsliv	65	-10	-14	22

TABELL: 2:22.

KÄLLA: SCB samt egna beräkningar

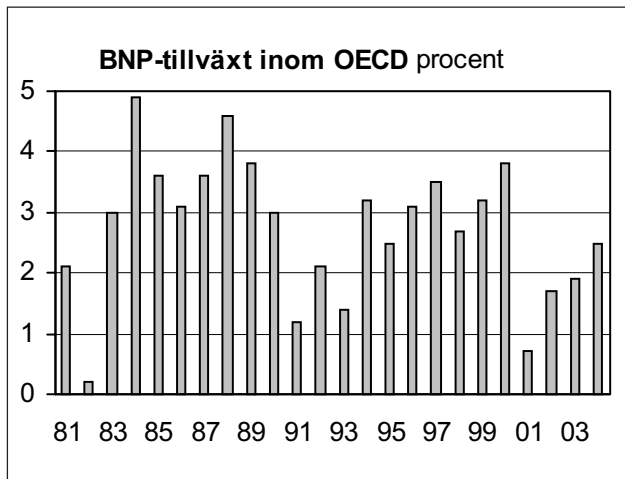

DIAGRAM 2:16. KÄLLA: OECD samt egna beräkningar

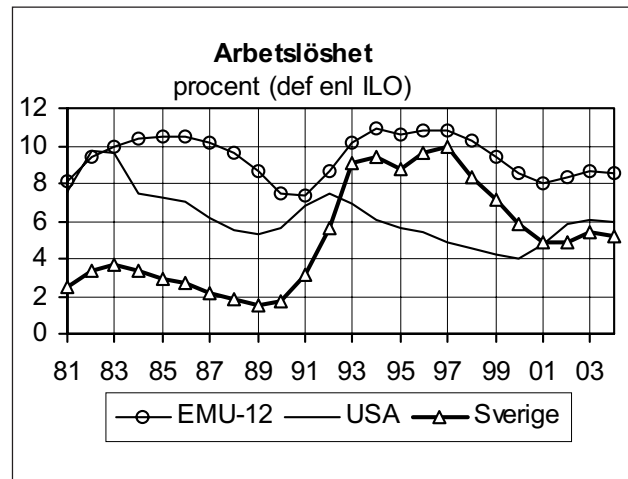

DIAGRAM 2:17. KÄLLA: OECD, SCB samt egna beräkningar

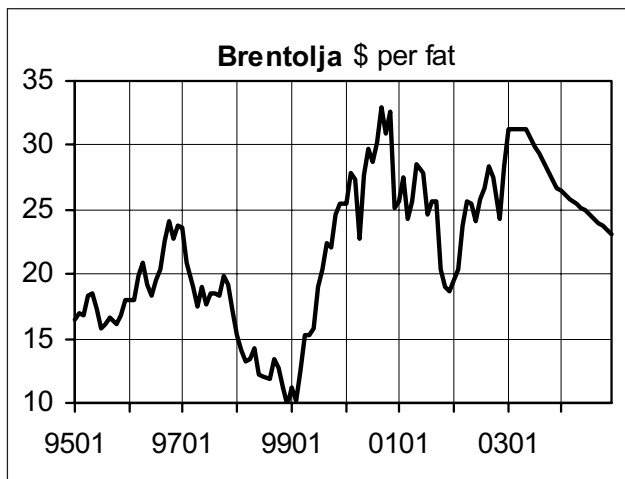

DIAGRAM 2:18. KÄLLA: EcoWin samt egna beräkningar

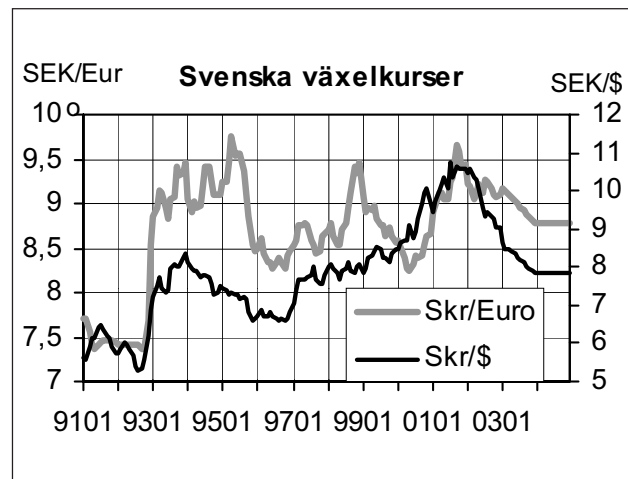

DIAGRAM 2:19. KÄLLA: Riksbanken samt egna beräkningar

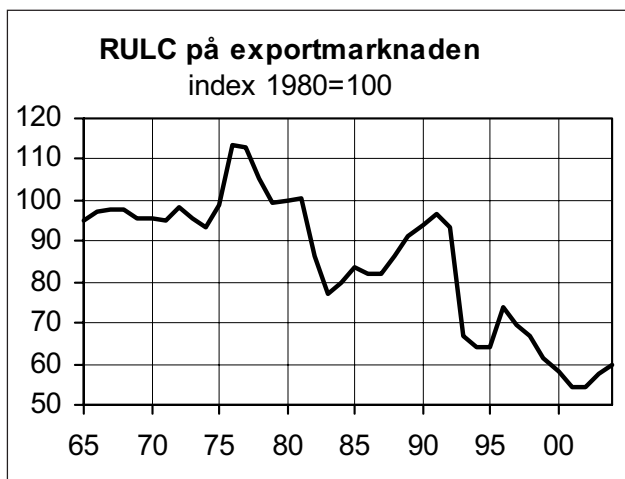

DIAGRAM 2:20. KÄLLA: SCB samt egna beräkningar

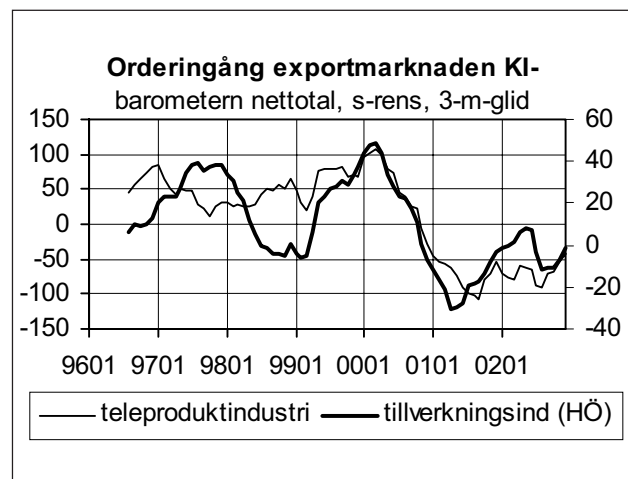

DIAGRAM 2:21. KÄLLA: Konjunkturinstitutet samt egna beräkningar

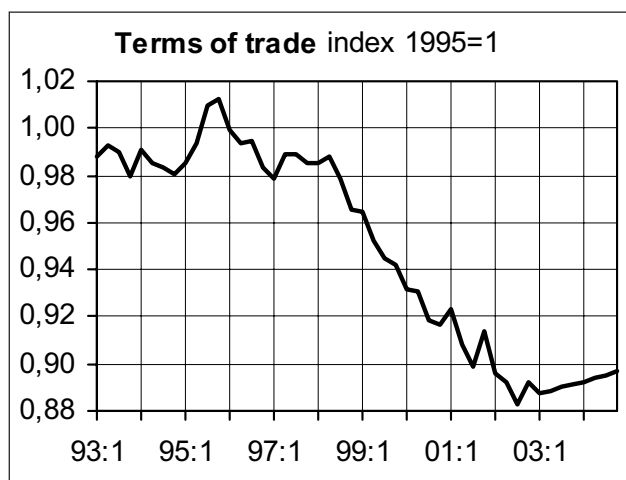

DIAGRAM 2:22. KÄLLA: SCB samt egna beräkningar

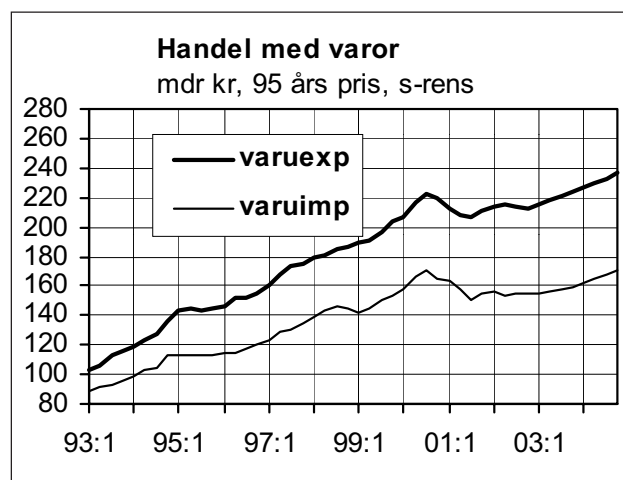

DIAGRAM 2:23. KÄLLA: SCB samt egna beräkningar

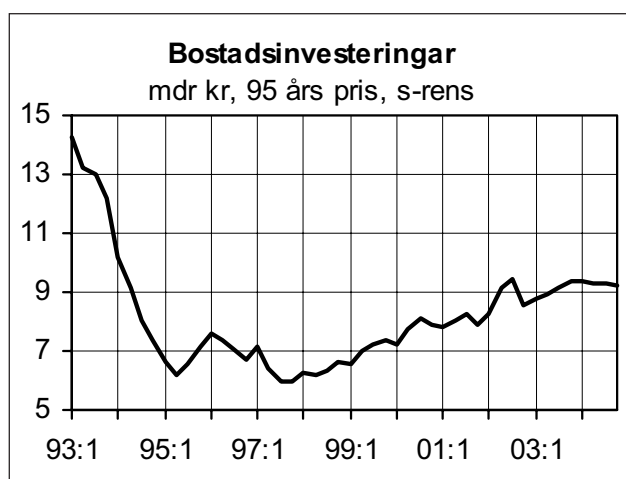

DIAGRAM 2:24. KÄLLA: SCB samt egna beräkningar

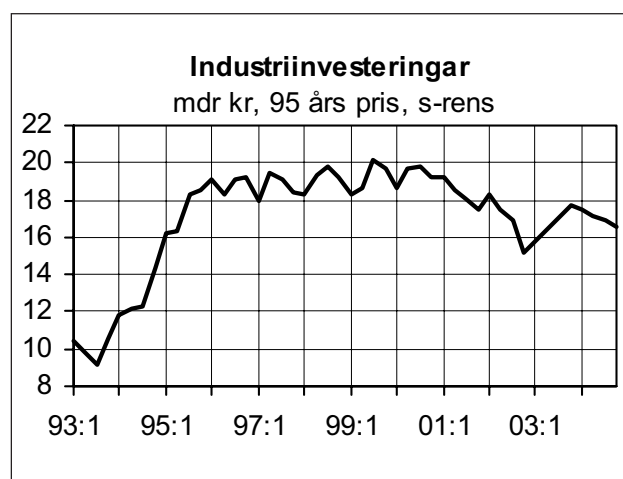

DIAGRAM 2:25. KÄLLA: SCB samt egna beräkningar

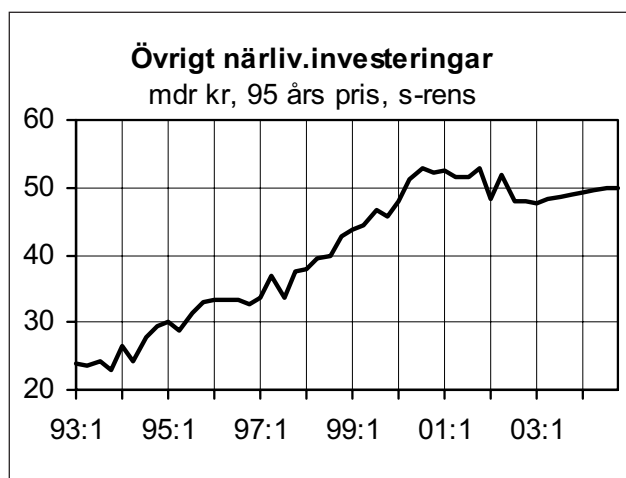

DIAGRAM 2:26. KÄLLA: SCB samt egna beräkningar

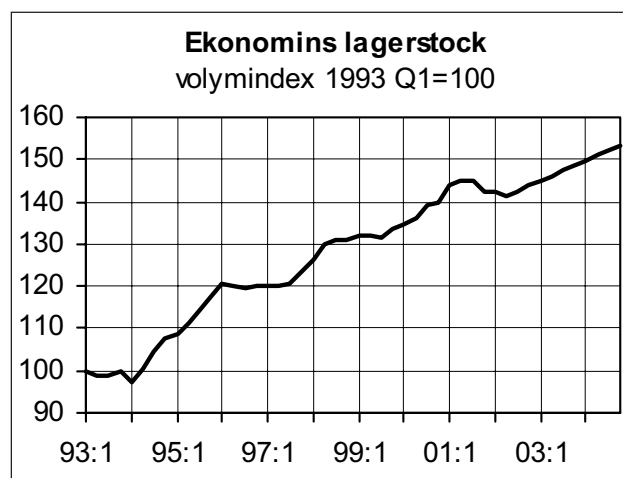

DIAGRAM 2:27. KÄLLA: SCB samt egna beräkningar

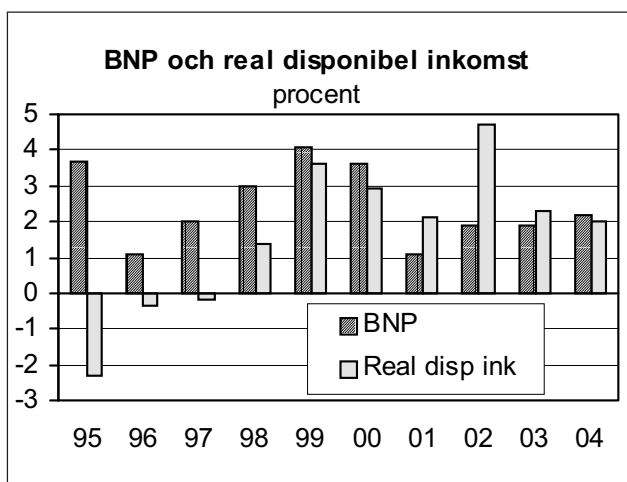

DIAGRAM 2:28. KÄLLA: SCB samt egna beräkningar

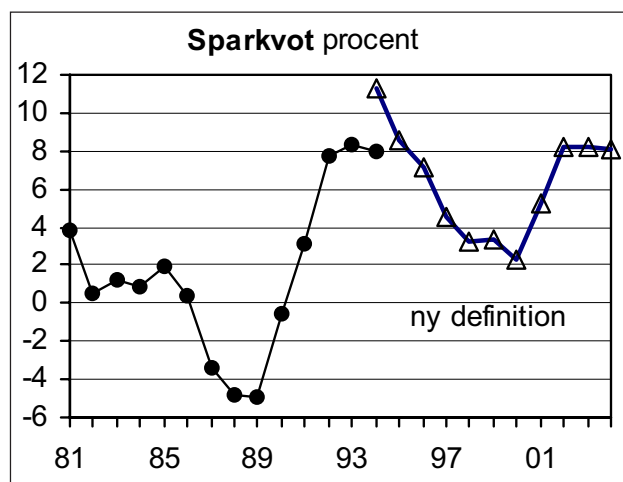

DIAGRAM 2:29. KÄLLA: SCB samt egna beräkningar

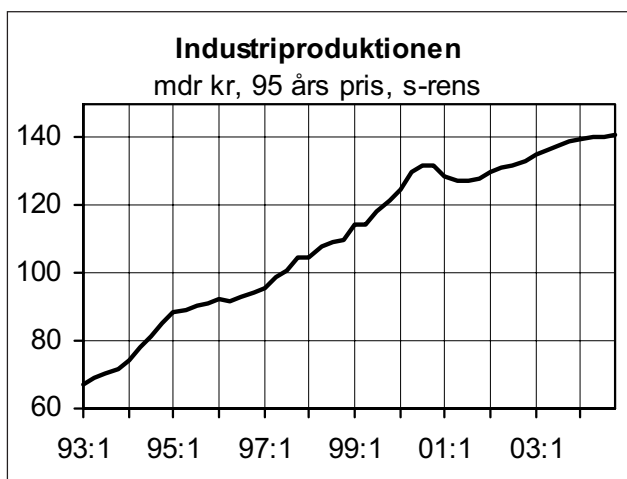

DIAGRAM 2:30. KÄLLA: SCB samt egna beräkningar

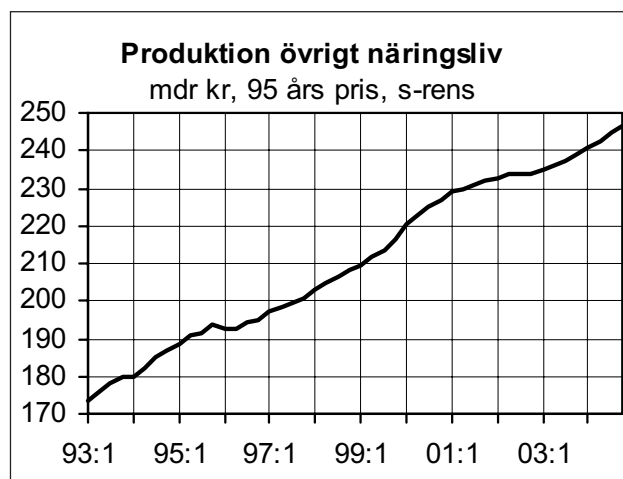

DIAGRAM 2:31. KÄLLA: SCB samt egna beräkningar

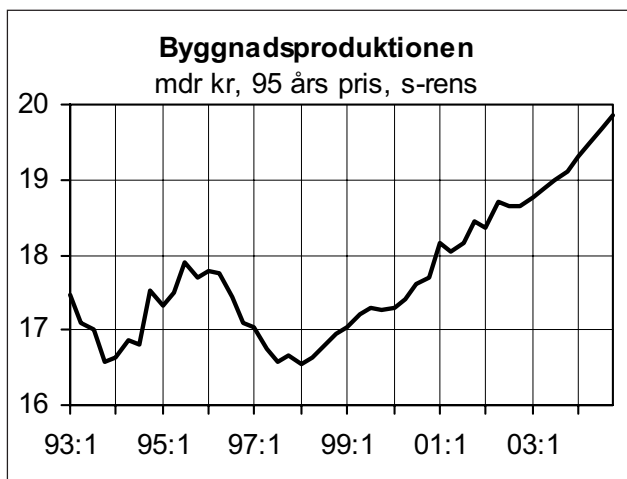

DIAGRAM 2:32. KÄLLA: SCB samt egna beräkningar

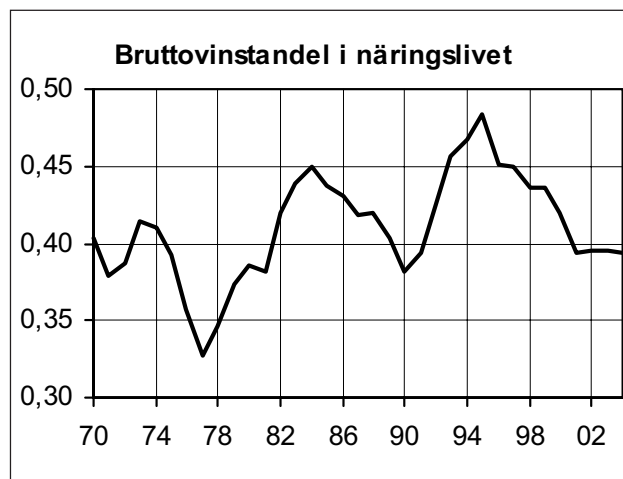

DIAGRAM 2:33. KÄLLA: SCB samt egna beräkningar

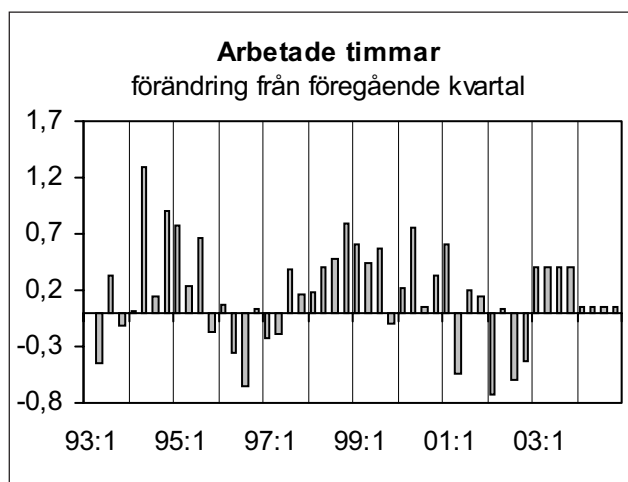

DIAGRAM 2:34. KÄLLA: SCB samt egna beräkningar

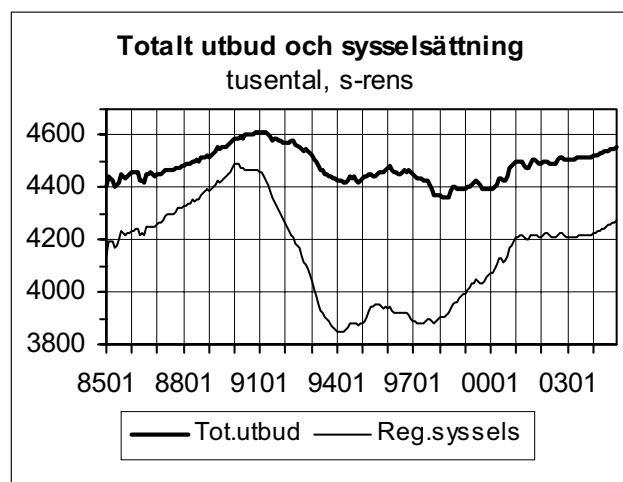

DIAGRAM 2:35. KÄLLA: SCB samt egna beräkningar

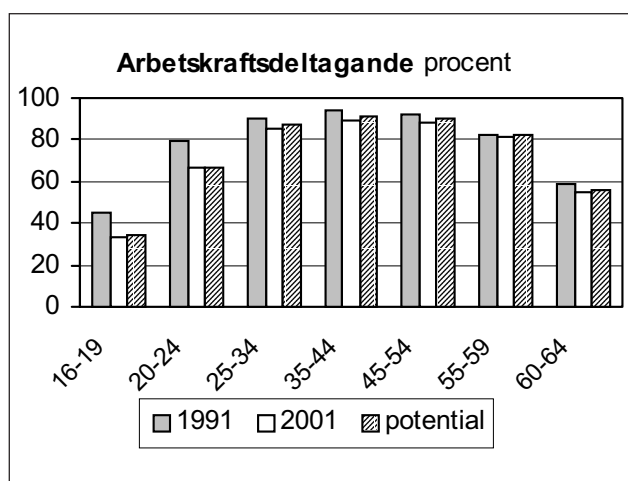

DIAGRAM 2:36. KÄLLA: SCB samt egna beräkningar

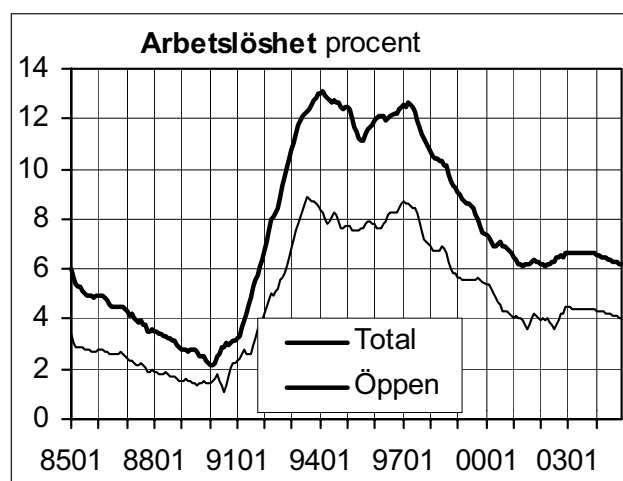

DIAGRAM 2:37. KÄLLA: SCB samt egna beräkningar

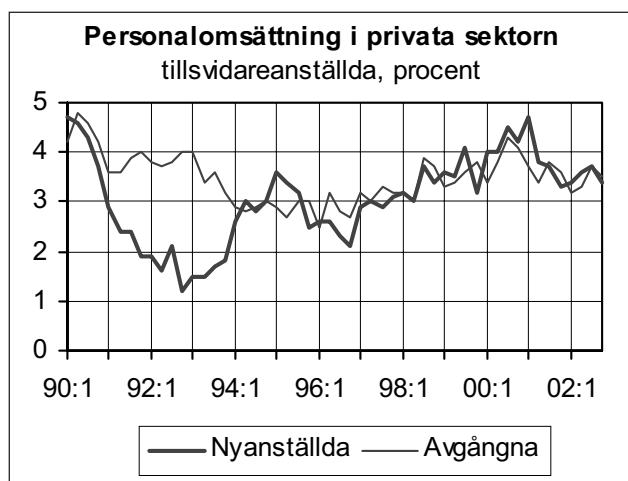

DIAGRAM 2:38. KÄLLA: SCB samt egna beräkningar

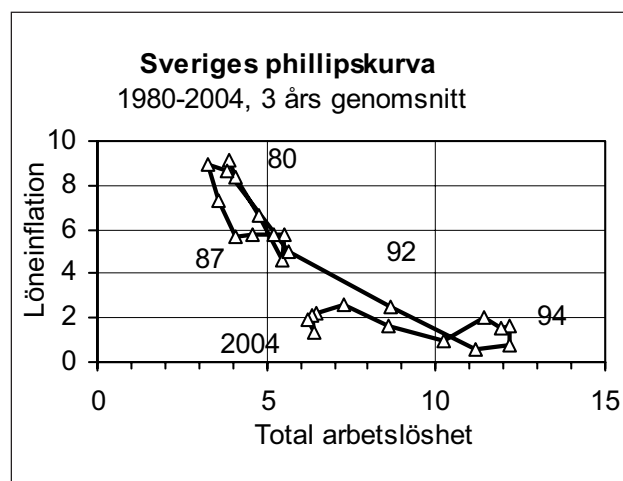

DIAGRAM 2:39. KÄLLA: SCB samt egna beräkningar

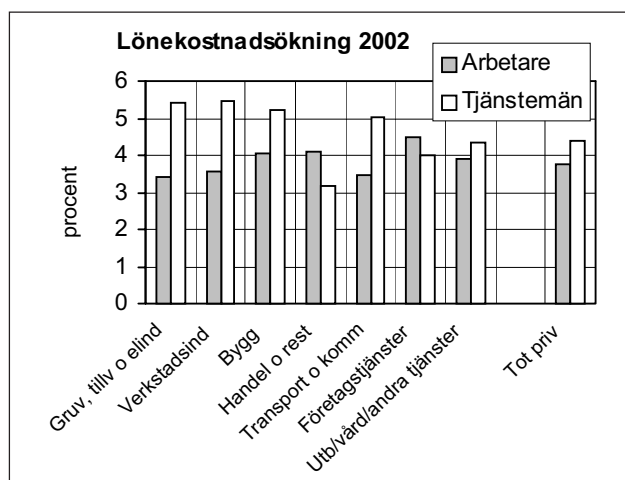

DIAGRAM 2:40.

KÄLLA: SCB, MI samt egna beräkningar

Inte om. Utan vad och hur?

Om Sverige går med i EMUs tredje steg och inför euron som valuta förändras den ekonomiska miljön. Hur är dock inte en enkel fråga att besvara. Detta beror på att EMU inte är ett fixt och färdigt projekt utan i förändring, bl.a. genom utvidgningen. Att gå in i EMU är verkligen inte att ansluta sig till ett stabilt ankare där Tyskland fungerar som draglok och förebild för resten av EMU-området. Det är omöjligt att förutsäga exakt vilken ekonomisk miljö det kommer att vara om tio år i euroområdet. Vi anser att det är viktigt att vara medvetna om vilken betydelse ett EMU-medlemskap får för lönebildningen.

De som tror att det inte behöver göras mer för att vi ska få en stabil lönebildning vid ett EMU-medlemskap har fel. Det finns ingen slutpunkt, lönebildningen är en process – både i förhållande till EMU:s konstruktion och den svenska arbetsmarknadens funktionsätt. Det viktigaste är att ett nytt bygge och en ny färdriktning påbörjas. En reformistisk strategi innebär förändring. Det viktiga är att inför ett EMU-medlemskap inleda en tydlig process för en reformering av lönebildningen.

Alternativet till en fungerande lönebildning är lägre ambitioner när det gäller sysselsättningen, vilket LO inte kan acceptera. Tvärtom skall lönebildningen förbättras så att en ökad sysselsättningsgrad blir möjlig. Att nå och hålla 80 procents sysselsättningsgrad kräver, enligt KI, 0,5 procentenheter lägre nominell löneökningstakt än vad som varit fallet de senaste åren.¹ Detta oavsett om Sverige går med i EMU eller inte.

Ett EMU-medlemskap innebär tuffare krav på lönebildningen. Riksdagen har delegerat till Riksbanken att självständigt ansvara för prisstabiliteten. Riksbanken har satt ett mål för den nationella prisutvecklingen och använder räntan för att uppnå detta mål. Vid ett EMU-inträde styrs prisutvecklingen istället av en för hela EMU-området gemensam centralbank, ECB. Det finns i EMU bara en ränta och den sätts av ECB utifrån den samlade situationen i euroområdet. Sverige skulle bara utgöra 1/30-del av euroområdets ekonomi och ECB:s ränta skulle därför i praktiken sättas oberoende av situationen i Sverige. Det innebär att Sverige under obegränsad tid kan avvika från en

Europagemensam prisutveckling utan att få penningpolitiska signaler och inte heller signaler via finansmarknaderna. Detta innebär att den avskräckningseffekt de idag har på lönebildningen försvinner. Lönebildningen försvagas därmed, allt annat lika, vid en anslutning till EMU.

Sett till inflationsmålet har ECB en mer restriktiv penningpolitik än den svenska, norska eller brittiska centralbanken. Det svenska inflationsmålet är ett punktmål, medan ECB har ett tak för inflationen. ECB:s inflationsmål säger att inflationen får vara högst 2 procent, vilket i praktiken innebär att det är ett mål på 1,5 procent.² Det innebär att inflationsmålet är omkring 0,5 procentenheter lägre än det svenska målet för inflationen på 2 procent.

Innebär det att Sverige inte skall gå med i EMU? Svaret på denna fråga är för varje individ en sammanvägning av både ekonomiska och politiska skäl, och vi LO-ekonomer ska inte ta ställning för eller emot EMU-medlemskap. Vi kommer istället att diskutera vad som behöver göras om Sverige skall gå med i EMU.

ECBs inflationsmål och verkligheten

En viktig fråga är hur väl anpassat ECBs inflationsmål är till den stora ekonomi som det ska styra inflationen i. Inom EU finns redan innan utvidgningen en rad snabbväxande ekonomier och länder som på grund av sin industrisammansättning har en snabb ökning av produktiviteten. Detta får konsekvenser för inflationen i EMU-området.

Bakgrunden till detta är den så kallade Balassa-Samuelsson effekten: Produktivitetens utvecklingen är högre i industrin (Konkurrensutsatt-sektor) än i servicesektorn (Skyddad-sektor).³ Trots detta är löneutvecklingen densamma i service- som i industrisektorn. Detta eftersom servicesektorn måste kunna rekrytera arbetskraft, det finns arbetsmarknadsinstitutioner som fackliga avtal och det finns rättvisenormer. Om industrin är löneledande och industrin tar ut hela produktivitetsoökningen samt prisökningen på de egna produkterna som löneökning kommer det innebära hög inflation om servicesektorn ska ha samma nominella löneökningar med lägre produktivitetens utveckling.

När länder växer snabbt kommer som regel produktiviteten i den konkurrensutsatta tillverkningsindustrin att växa snabbt. Detta medför att länder med snabbt växande ekonomier kommer att få en hög inflationstakt. Skillnad i prisutveckling mellan länder är nödvändiga för att skapa förändringar i relativpriserna.

Om produktivitetsökningen är 6 procent och prisökningarna på industriprodukter är 2 procent, så kan lönerna inom industrin öka med 8 procent. Om produktiviteten är 1 procent i servicesektorn så bli prisökningen i sektorn 7 procent. I svensk lönebildning är inflationseffekten på grund av produktivitetsskillnader mellan konkurrensutsatt och skyddad sektor väl känd, detta som inflationseffekten av den sk EFO-modellen.

För EMU-områdets länder är, som kan ses i tabell 1, skillnaden i produktivitet mellan den konkurrensutsatta och skyddade sektorn olika stor.⁴ Detta skapar två problem.

För det första blir det riskabelt att ha ett lågt inflationsmål i EMU-området. Om hela EMU-området skall ha 2 procents inflation, så måste inflationen i länder med liten skillnad i produktivitet mellan sektorerna ha mycket låg inflation. Enligt beräkningar av Sinn och Reutter måste inflationssnittet i EMU-området ligga cirka en procentenhet högre än Tyskland på grund av Balassa-Samuelsson effekten. Detta om Tyskland ska undvika deflation och nödvändiga relativprisförändringar ska ske. Av de nuvarande medlemsländerna bör ett flertal ha en inflationstakt 2-4 procentenheter högre än Tyskland. Detta gäller för ett EMU innefattande de nuvarande 15 EU-länderna. Om dessutom många av de snabbväxande kandidatländerna blir medlemmar i EMU kommer EMU-snittet behöva ligga ännu högre över Tyskland. Det innebär att om inflationsmålet för hela EMU ska vara högst 2 procent så måste Tyskland ha en mycket låg inflation.

Det finns enligt Sinn och Reutter fyra skäl till att länder inte bör ha mycket låg inflation:

1. Det kan finnas lägen då en negativ realränta är nödvändig för att få igång ekonomin. Detta är inte möjligt att uppnå utan inflation eftersom den nominella räntan inte kan vara lägre än noll.
2. Eftersom priser är stela krävs som regel inflation för att förändra relativpriser. Möjligheten att förändra relativpriserna är nödvändig för att skapa den flexibilitet som krävs för strukturella förändringar.

3. Inflationsskatt är en del av en optimal beskattning eftersom dess störningar balanserar andra skatters störningar.
4. Den uppmätta inflationen anses av flera, bla av Alan Greenspan, överskatta den verkliga inflationen med mellan 0,5 och 2 procentenheter. Detta på grund av att prisökningar till följd av kvalitetsförbättringar ofta räknas som inflation.

För det andra behöver ett land som tänker bli medlem i EMU ha en hög grad av nationell handlingsfrihet eftersom nya medlemmar kan ändra de framtida ekonomiska villkoren i EMU.

Slutsatsen är att ECBs inflationsmål kan vara för lågt satt idag. Om dessutom flera nya ekonomier skall släppas in i EMU ökar behovet av att höja inflationsmålet.

Produktivitet per sysselsatt beroende på sektor 1987-1995

Procentuell förändring

	Konkurrensutsatt	Skyddad	Skillnad
Ungern	11,1	0,8	10,3
Polen	10,3	3,9	6,4
Grekland	5,3	-0,8	6,1
Estland	7,7	1,9	5,8
Slovenien	7,3	1,8	5,5
Sverige	6,6	1,3	5,3
Tjeckien	6,4	1,6	4,8
Finland	6,0	1,9	4,1
Italien	3,8	1,5	2,3
Spanien	1,9	-0,4	2,3
Österrike	3,2	1,1	2,1
Danmark	4,1	2,0	2,1
Holland	2,9	0,8	2,1
Frankrike	3,0	1,0	2,0
Portugal	3,5	2,0	1,5
Belgien	3,1	1,7	1,4
Storbritannien	3,1	1,8	1,3
Turkiet	3,3	2,8	0,5
Tyskland	1,9	1,6	0,3

TABELL: 3:1.

KÄLLA: Sinn och Reutter 2001

¹ Konjunkturinstitutet (2002)

² Enligt professor Lars E.O. Svensson

³ Sinn och Reutter (2001)

⁴ Industri och jordbruk är konkurrensutsatta sektorer medan övriga sektorer är skyddade.

Vi anser därför att Sverige, om vi går med i valutaunionens tredje steg, bör verka för att ett inflationsmål på 2,5 procent.⁵ Dessutom bör Sverige arbeta för att ECB ska använda ett punktmål, dvs ett mål som tillåter 1 procentenhets variation kring 2,5 procent.

Sverige har sedan 1995 haft en hög industriell produktivitet. Det innebär att skillnaden varit stor mellan produktiviteten i den konkurrensutsatta och skyddade sektorn. Vi uppskattar att industrins produktivitet har legat på 4 procent, med en löneinflation på 2 procent hade lönerna därmed kunnat öka med 6 procent i industrisektorn.⁶

Om denna löneökningstakt hade överförts till den skyddade sektor, som är 80 procent av ekonomin, med 2 procents produktivitet så hade det inneburit löneinflation på 4 procent där. Detta skulle ha givit en inflation på 3,6 procent för hela ekonomin.⁷ Sett mot denna bakgrund är det en prestation att Sverige höll sig på en inflationstakt på 1,5-2,5 procent under denna period. Detta även med tanke på den höga arbetslösheten. Slutsatsen är således att lönebildningen kanske inte är ett så stort problem inför ett EMU-medlemskap.

Säger detta att riksbanken bör byta inflationsmål om Sverige inte går med i EMU? Ja egentligen, men det är samtidigt en stor risk förenad med att byta inflationsmål. Därför förespråkar vi inte detta.

Nominellt eller reallt mål för Sverige i EMU?

Ett vägval Sverige nu står inför är att välja efter vilket mål ekonomin ska styras, dvs vad som ska styra stabiliseringspolitiken. Huvudvalet står mellan ett reallt mål, output-gapet⁸, och ett nominellt mål, inflationen. Idag använder riksbanken ett inflationsmål för att styra ekonomin. Det går att se det som en Phillipskurva, där valet är att antingen ha ett mål för den horisontella axeln, sysselsättningen, eller för den vertikala axeln, lönekostnaden. Att man har ett mål för den horisontella axeln innebär dock inte att det är möjligt att ha en avvikande inflationstakt i EMU eftersom det leder till försvagad konkurrenskraft.

Fördelen med ett prismål är att det är lättare att mäta och kommunicera. Det minskar behovet av löneindexering och framförallt bromsar det stora svängningar i priserna, vilket kan förebygga större svängningar i produktionen.

Att mäta output-gapet är praktiskt mycket svårt men

ett reallt mål kan utformas genom att hänsyn tas till flera indikationer i ekonomin som vakanstider, bytesbalans, arbetslöshet, vinstnivå med mera. LO företrar att regeringen har ett reallt mål, det skulle innebära att man stabiliserar sysselsättningen i ekonomin. Hög sysselsättning är viktigt för rättvisan och nödvändigt för en stabil finansiering av välfärdssystemen.

Om regeringen har ett eget mål för den svenska inflationen innebär det att regeringen kommer att fastställa det lämpliga löneutrymmet varje år. Problemet är att prismålet i praktiken blir detsamma som ett lönemål. Men lönekostnaderna i Sverige kan både vara för låga och för höga, dvs det kan vara rimligt att lönerna både ökar mer och mindre än i omvärlden. Externa faktorer kan både minska och öka reallöneutrymmet. Detta kallas på ekonomuttryck för att genomgå en real förändring av växelkursen. Dvs det svenska produktionsvärdet mätt i andra länders valuta blir mer eller mindre värt.

Om regeringen har ett prismål måste det tolkas som att den eftersträvar inkomstpolitik. Både parterna på arbetsmarknaden och regeringen har ett gemensamt intresse av att 1980-talet inte upprepas. Om regeringen får rollen som normgivare för löneutvecklingen samt blir den aktör som skall bestraffa en kostnadsutveckling som är för hög, så kommer det att likna slutet av 1980-talet vad gäller rollerna mellan regeringen och arbetsmarknadens parter. Vår slutsats är att det måste skapas ett mycket effektivt signalsystem och att det är avgörande att löne- och prissättningarnas förväntningar påverkas av signalerna. För att detta ska uppnås krävs att det finns starka sanktioner i form av en åtstramande politik vid för hög kostnadsutveckling. LO-ekonomerna förordar instiftande av ett ekonomiskt råd som bidrar till att hålla rågången mellan parterna och politiken.

På lång sikt anser de flesta ekonomer att Phillipskurvan är vertikal, med andra ord att det inte finns något samband mellan inflation och arbetslöshet. Det går således inte att "köpa" sysselsättning på lång sikt med hög inflation. Däremot kan man se att det fortfarande finns ett klart samband mellan lönekostnadsutveckling och arbetslöshet. Detta var vad Phillips undersökte och det är också marknadens syn. Sjunker arbetslösheten stiger räntan eftersom placerarna tror på högre inflation när arbetslösheten sjunker.

Ny forskning visar att det även på lång sikt, vid låg inflationstakt, finns ett utbytesförhållande mellan arbetslöshet och inflation.⁹ Vid en viss inflation finns det en

jämviktsarbetslöshet som är lägre än jämviktsarbetslösheten vid högre eller lägre inflation; det finns en inflationstakt som ger den lägsta arbetslösheten.

Detta beror mycket förenklat på att hushåll och företag vid låg inflation inte har anledning att hålla reda på den exakta inflationen. De byter såldes inte inflationsförväntningar om de inte får signaler att inflationstakten påtagligt kommer att förändras. Vid måttlig och låg inflation finns det därför ett utbytesförhållande mellan inflation och arbetslöshet, det finns därför nackdelar med att ha för låg inflationstakt.

Både för USAs ekonomi och för den svenska ekonomin har forskarna skattat en arbetslöshetsminimerande inflation som är högre än Sveriges nuvarande inflationsmål. Forskarna har funnit att den inflationstakt som ger lägst arbetslöshet, mellan 2 och 3 procent, ligger mellan 2 och 4 procent. 2-3 procents arbetslöshet kan betraktas som full sysselsättning eftersom det alltid måste finnas en viss sökarbetslöshet, dvs en kortvarig arbetslöshet när människor byter jobb. Detta ger stöd för att välja ett reallt mål istället för ett nominellt.

Lönebildningen

Ett första steg i den moderna lönebildningen togs i samband med Saltsjöbadsavtalet, vilket skapade en stabil grund för konfliktlösning och ett erkännande av parternas rättigheter. Det andra steget i den moderna lönebildningen togs under 1950- och 1960-talens centraliserade samordning, som dock försvagades under 1970-talet och dog ut i samband med avtalsrörelsen 1983. Ett tredje steg vidtogs 1997 i samband med skapandet av industriavtalet och Industrins ekonomiska råd. Därefter skapades ett medlingsinstitut, en förnyelse av lönestatistiken och Konjunkturinstitutets rapporter om löneökningstrycket. Vi tror att det nu är dags för ett fjärde steg i utvecklingen av lönebildningen.

LO-ekonomerna anser att det på kort sikt endast finns ett svagt samband mellan lönekostnadsutveckling och sysselsättning. Det leder till två, för lönebildningen, viktiga problem:

- Det tar tid att upptäcka om ekonomin befinner sig i obalans – dvs att lönekostnaderna är för höga för att medge hög sysselsättning.
- Det krävs en kraftfull sänkning av lönekostnaderna för att vända en nedgång i sysselsättningen. Det innebär att det är svårt att sänka priset på arbetet i

den utsträckning som krävs för att öka sysselsättningen. Det innebär att växelkursen måste försvagas påtagligt för att ”köpa” sysselsättning. Om istället en finansiell buffert ska användas för samma ändamål måste denna vara betydande i omfattning. Om anpassning av kostnadsläget ska ske via reala lönesänkningar måste löntagarna vara beredda på flera år av svag löneutveckling för att återställa en lämplig kostnadsnivå. Om kostnadsnivån är 15 procent för hög, och om lönerna ökar med 3 procent om året, tar det 5 år att rätta till problemet genom att frysa lönerna. Med 1980-talets ökningstakt på 7,5-8 procent om året tar det ca 2 år med samma teknik.

Vissa hävdar att ett EMU-medlemskap innebär större lönekostnadsflexibilitet eftersom konkurrensen ökar. Professor Lars Calmfors hävdar dock att det inte finns några empiriska belägg för att en fast växelkurs leder till en ökad nominell löneflexibilitet.¹⁰ Han menar att det finns starka sociala normer att lönerna inte skall sänkas vid fallande efterfrågan. Hans slutsats är därför att ett EMU-medlemskap möjligen påverkar den nominella flexibiliteten något, men långtifrån så mycket som skulle vara nödvändigt.

Ett särskilt problem för lönebildningen är att EMU sannolikt kommer att skapa en större variation i inflationen. Med andra ord kommer det att bli svårare att sluta avtal som ger avsedda reallöner, vilket talar för nya avtalslösningar. Utredningen om stabiliseringspolitik i valutaunionen konstaterar följande:

- Ett EMU-medlemskap kommer att kräva förändringar av förhandlingsformerna för ökad samordning.
- Det kan bli aktuellt att förändra avtalsteknikerna med indexeringar, kontrollstationer eller kortare avtalsperioder. Flera av dessa instrument kommer att kräva ökad samordning eftersom nominell löneanpassning inte får innebära att en grupp förlorar sin löneposition beroende på brister i information eller för att avtalsperioderna är olika långa.

⁵ Även expertgruppen EEAG anser att ECBs inflationsmål bör höjas på grund av Balssa-Samuelsson effekten. EEAG (2003)

⁶ Beräkningar bygger på produktivitetstillväxten/sysselsatt i skyddad respektive konkurrensutsatt sektor år 1995-2000 från nationalräkenskaperna.

⁷ $2 \cdot 0,2 + 4 \cdot 0,8 = 3,6$

⁸ Output-gapet beskriver avvikelsen från trend-BNP. Dvs om ekonomin över- eller underutnyttjar de resurser som finns.

⁹ Se Akerlof, Dickens och Perry (2000). Tillämpning på svenska data i Lundborg och Sacklén (2001)

¹⁰ Calmfors (2001)

Ett minimikrav på reformering av lönebildningen vid ett EMU-medlemskap är att det skapas nya former och tekniker för normbildning. Redan idag finns givetvis ett stort behov av normbildning men behovet ökar vid ett EMU-medlemskap som innebär att kostnadsanpassningen inte längre kan ske via växelkursen. Normen för vad som är en hållbar löneutveckling i den konkurrensutsatta sektorn, 3,5 procent, har i löneförhandlingar allt mer kommit att betraktas som ett golv. Men om ingen grupp ska få löneökningar lägre än 3,5 procent kan inte heller någon grupp få löneökningar högre än 3,5 procent. I tabell 2 nedan visas att om 3,5 procent ska vara ett genomsnitt innebär relativlöneförskjutningar att vissa måste få mindre.

Eftersom det inte går att dela upp lönesumman på kön eller socioekonomisk tillhörighet går det inte beräkna effekterna av ett genomsnitt på 3,5 procent uppdelat på dessa grupper på samma sätt som i tabell 3:2. Istället får man räkna med ledning av antalet i arbete. Det finns ungefär lika många kvinnor som män på arbetsmarknaden och om genomsnittet ska vara 3,5 procent samtidigt som kvinnorna får 1 procentenhet mer så får de 4 procent i löneökning medan männen får 3 procent. Samma förhållande gäller mellan arbetarna och tjänstemännen som också är ungefär lika många på arbetsmarknaden. ▲

Golv blir genomsnitt

	Lönesumma	Löneökning
Privat	661 593	3,15
Offentlig	357 740	4,15
Summa	1019333	3,50
Övriga	821758	3,31
Tillverkningsindustri	197 575	4,31
Summa	1019333	3,50
Övriga	964839	3,45
Byggindustri	54 494	4,45
Summa	1019333	3,50
Övriga	908617	3,39
Parti- och detaljhandel	110 716	4,39
Summa	1019333	3,50
Övriga	628237	3,12
Servicesektorn	391 096	4,12
Summa	1019333	3,50
Övriga	935189	3,42
Statlig sektor	84 144	4,42
Summa	1019333	3,50
Övriga	745737	3,23
Kommuner + Landsting	273 596	4,23
Summa	1019333	3,50

TABELL: 3:2.

KÄLLA: NR samt egna beräkningar

KÄLLFÖRTECKNING

Akerlof, George., Dickens, W och Perry, G. (2000) "Near-rational Wage and Price Setting and the Long Run Phillips Curve." Brookings Papers on Economic Activity 1

Calmfors, Lars (2001) "Wages and wage-bargaining institutions in the EMU – a survey of the issues" CESifo Working Paper No.520

EEAG (2003) Report on the European Economy 2003

Konjunkturinstitutet (2002) Lönebildningen – Samhällsekonomiska förutsättningar i Sverige 2002

Lundborg, Per och Sacklen, Hans (2001) "Is There a Long Run Unemployment-Inflation Trade-off in Sweden?" FIEF Working Paper Series No.173

Sinn, Hans-Werner och Reutter, Michael (2001) "The Minimum Inflation Rate for Euroland" NBER Working Papers No. 8085